

Kentleşme, Göç ve Toplumsal Uyum: Sorunlar ve Çözüm Arayışları

Hakan Candan¹

Melike Akpınar²

Özet

Bu kitap bölümü, kentleşme, göç ve toplumsal uyum arasındaki çok boyutlu ve karşılıklı ilişkiyi, çağdaş sosyal bilim literatürü çerçevesinde ele alan bütüncül bir analiz sunmaktadır. Kentler, çalışmada yalnızca nüfusun yoğunlaştığı mekânlar olarak değil; aynı zamanda eşitsizliklerin, toplumsal karşılaşmaların ve siyasal gerilimlerin yoğunlaştığı karmaşık sosyal alanlar olarak kavramsallaştırılmaktadır. Göç olgusu ise kentleşme sürecinin hem belirleyicisi hem de sonucu olarak değerlendirilmekte; toplumsal uyum, bu sürecin en kırılgan ve stratejik boyutu olarak ele alınmaktadır.

Bölümde, kentleşmenin tarihsel dönüşümü sanayi toplumundan küresel ve neoliberal kente geçiş bağlamında incelenmiş; neoliberal kent politikalarının mekânsal ayrışma, konut sorunu ve kentsel eşitsizlikleri derinleştiren etkileri vurgulanmıştır. Göç, iç göç, uluslararası göç ve zorunlu göç ayrımları üzerinden analiz edilmiş; savaşlar, küresel eşitsizlikler ve iklim krizi gibi faktörlerin kentleri göçün ana mekânları hâline getirdiği ortaya konulmuştur. Göçmen yoğunlaşması, gettolaşma ve mekânsal dışlanma süreçleri, kent yoksulluğu ve güvencesiz istihdamla birlikte değerlendirilmiştir.

Toplumsal uyum kavramı, asimilasyon ve entegrasyon yaklaşımlarının ötesinde, hak temelli ve karşılıklı etkileşime dayalı bir çerçevede ele alınmıştır. Eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hizmetlere erişimde yaşanan yapısal eşitsizliklerin, uyum sorunlarının temel kaynağını oluşturduğu gösterilmiştir. Medya söylemleri, ayrımcılık ve önyargılar da kentsel uyumu zayıflatan önemli faktörler olarak analiz edilmiştir.

1 Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hakancandan@kmu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9496-9784

2 Öğr. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Emlak Yönetimi Bölümü, melikeakpinar@kmu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0453-6008

Yöntemsel olarak bölüm, nitel bir araştırma yaklaşımına dayanmakta; kapsamlı uluslararası literatür taraması ve kavramsal çözümleme yoluyla kuramsal bir sentez sunmaktadır. Bulgular, kentlerde uyum sorunlarının kültürel farklılıklardan ziyade mekânsal ayrışma, kurumsal kapasite eksikliği ve politika eşgüdümsüzlüğünden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak çalışma, kapsayıcı kent politikaları, yerel düzeyde uyum programları ve çok düzeyli yönetim modellerinin toplumsal uyumun güçlendirilmesinde kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır.

1. Giriş

Kentleşme, göç ve toplumsal uyum olguları, modern toplumların yapısal dönüşümünü anlamada birbirini tamamlayan temel analitik kategoriler olarak öne çıkmaktadır. Sanayileşme, küreselleşme ve neoliberal yeniden yapılanma süreçleriyle birlikte kentler, yalnızca ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı mekânlar olmaktan çıkmış; aynı zamanda kültürel çeşitliliğin, toplumsal karşılaşmaların ve siyasal gerilimlerin yoğunlaştığı karmaşık sosyal alanlara dönüşmüştür. Bu dönüşüm sürecinde göç, kentlerin demografik, ekonomik ve kültürel dokusunu yeniden şekillendiren başlıca dinamiklerden biri hâline gelmiştir. Göç hareketlerinin hızlanması ve çeşitlenmesi ise toplumsal uyum sorunlarını kentleşme tartışmalarının merkezine yerleştirmiştir.

Kentleşme ve göç arasındaki ilişki, tarihsel olarak karşılıklı bir etkileşim temelinde gelişmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte kırsal alanlardan kentlere yönelen işgücü hareketleri, modern kentlerin oluşumunda belirleyici bir rol oynamıştır (Castells, 2010). Günümüzde ise bu ilişki, yalnızca iç göçle sınırlı kalmayıp uluslararası göç, zorunlu göç ve mültecilik gibi çok katmanlı biçimler kazanmıştır. Özellikle savaşlar, siyasal istikrarsızlıklar, ekonomik eşitsizlikler ve iklim krizi gibi küresel etkenler, kentleri göçmen nüfusun başlıca varış noktaları hâline getirmektedir (UN-Habitat, 2022).

Bu bağlamda kentler, göçmenler için ekonomik fırsatların ve sosyal hizmetlerin merkezleri olmasının yanı sıra, toplumsal uyumun sınıandığı mekânlar olarak da işlev görmektedir. Göçmenlerin kentsel yaşama dâhil olma süreçleri; konut, istihdam, eğitim ve sağlık gibi alanlarda yapısal eşitsizliklerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum, kentleşme sürecinin yalnızca fiziksel ve ekonomik boyutlarıyla değil, aynı zamanda sosyal bütünleşme ve toplumsal uyum perspektifiyle ele alınmasını zorunlu kılmaktadır (Musterd vd., 2017).

Toplumsal uyum, göç olgusunun kentlerde yarattığı çeşitliliğin çatışmaya mı yoksa birlikte yaşama kültürüne mi evrileceğini belirleyen kritik bir kavramdır. Uyumun sağlanamadığı durumlarda mekânsal ayrışma, gettolaşma, ötekileştirme ve sosyal dışlanma gibi olgular güçlenmekte; bu durum kentlerde toplumsal gerilimleri artırmaktadır (Wacquant, 2008). Dolayısıyla kentleşme–

göç–uyum ilişkisi, yalnızca akademik bir tartışma alanı değil, aynı zamanda kamu politikaları açısından da stratejik bir öneme sahiptir.

Bu bölümün temel amacı, kentleşme, göç ve toplumsal uyum arasındaki çok boyutlu ilişkiyi kuramsal ve kavramsal bir çerçevede analiz etmek; söz konusu ilişkinin kentlerde ortaya çıkardığı yapısal sorunları ve çözüm arayışlarını bütüncül bir perspektifle ele almaktır. Bölüm, göçün kent mekânı üzerindeki etkilerini yalnızca demografik değişim üzerinden değil; sosyal ilişkiler, kurumsal kapasite ve yönetim mekanizmaları bağlamında da incelemeyi hedeflemektedir.

Kapsam itibarıyla çalışma hem iç göç hem de uluslararası göç olgusunu dikkate almakta; özellikle küresel Güney’den küresel Kuzey’e ve bölgesel merkezlere yönelen zorunlu göç hareketlerinin kentler üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Bununla birlikte bölüm, belirli bir ülke ya da kentle sınırlı bir vaka analizinden ziyade, karşılaştırmalı ve genelleştirilebilir kuramsal çıkarımlar üretmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, farklı bağlamlarda uygulanabilir analitik bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

Kentleşme kavramı, bir yandan nüfusun kentlerde yoğunlaşmasını ifade eden nicel bir süreç olarak öte yandan da toplumsal ilişkilerin, üretim biçimlerinin ve yönetim modellerinin dönüşümünü içeren çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır. Lefebvre’in (1996) “kent hakkı” yaklaşımı, kentleşmenin sınıfsal ve mekânsal eşitsizlikler üreten doğasına dikkat çekerken; Harvey (2012), neoliberal kentleşme süreçlerinin sermaye birikimiyle olan ilişkisini vurgulamaktadır.

Göç kavramı ise klasik itme–çekme modellerinin ötesine geçerek, çok düzeyli yapısal dinamikler çerçevesinde ele alınmaktadır. De Haas, Castles ve Miller (2020), göçü küresel eşitsizlikler, devlet politikaları ve sosyal ağlar arasındaki etkileşimin bir ürünü olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, göçün bireysel tercihlerden ziyade yapısal koşullar tarafından şekillendirildiğini ortaya koymaktadır.

Toplumsal uyum kavramı, literatürde entegrasyon, asimilasyon ve çokkültürlülük gibi farklı yaklaşımlar çerçevesinde tartışılmaktadır. Asimilasyoncu modeller, göçmenlerin baskın kültüre uyum sağlamasını esas alırken; çokkültürlü yaklaşımlar kültürel farklılıkların tanınmasını ve korunmasını savunmaktadır (Berry, 1997). Son dönemde ise uyum, karşılıklı etkileşim ve kapsayıcı vatandaşlık temelinde yeniden tanımlanmaktadır (Ager & Strang, 2008).

Bu bölüm, söz konusu kavramları birbirinden yalıtılmış biçimde ele almak yerine, aralarındaki yapısal ilişkileri görünür kılmayı amaçlamaktadır. Kentleşme,

göç ve toplumsal uyum; kent mekânında kesişen, birbirini yeniden üreten ve dönüştüren süreçler olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, kentlerde ortaya çıkan uyum sorunlarının yalnızca kültürel farklılıklardan değil, aynı zamanda yapısal eşitsizliklerden ve kurumsal kapasite eksikliklerinden kaynaklandığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Bu bölüm, nitel bir araştırma yaklaşımına dayalı olarak tasarlanmış olup, ağırlıklı biçimde kavramsal çözümleme ve kuramsal sentez yöntemlerini esas almaktadır. Çalışma kapsamında yürütülen literatür taraması, özellikle 2000 yılı sonrasında kent sosyolojisi, göç çalışmaları ve kamu politikaları alanlarında yayımlanmış uluslararası akademik çalışmalara odaklanmaktadır. Bu çerçevede kentleşme, göç ve toplumsal uyum kavramlarının kesişiminde yer alan kuramsal yaklaşımlar, eleştirel bir perspektifle değerlendirilmiş ve karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir.

Bölümde benimsenen karşılaştırmalı yaklaşım, kentleşme ve göç süreçlerinin farklı siyasal, ekonomik ve yönetsel bağlamlarda benzer sorun alanları üretmesine karşın, bu sorunların her bağlamda farklı kurumsal düzenekler aracılığıyla şekillendiği varsayımına dayanmaktadır. Avrupa kentleri, Türkiye ve Küresel Güney kentleri arasındaki karşılaştırma, tekil ülke veya kent örnekleriyle sınırlı analizlerin ötesine geçerek, toplumsal uyum sorunlarının yapısal ve bağlamsal boyutlarını görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada birincil ampirik veri kullanılmaması, bilinçli ve yöntemsel bir tercihin sonucudur. Amaç, belirli bir saha bağlamına odaklanan betimleyici bir analiz sunmaktan ziyade, mevcut literatürden hareketle kentleşme, göç ve toplumsal uyum arasındaki ilişkileri kuramsal bir bütünlük içinde tartışmak ve farklı araştırma bulgularını ortak bir analitik çerçevede sentezlemektir. Bu yönüyle bölüm, ampirik genelleme iddiasından çok, kavramsal açıklama ve politika tartışmalarına zemin hazırlayan bir analitik katkı sunmayı hedeflemektedir.

2. Kentleşme Olgusu ve Dönüşümü

Kentleşme olgusu, modern toplumsal dönüşümlerin en belirleyici süreçlerinden biri olarak sosyal bilimlerin merkezî araştırma alanlarından birini oluşturmaktadır. Nüfusun mekânsal yoğunlaşmasıyla sınırlı olmayan bu süreç; üretim ilişkilerinin yeniden örgütlenmesi, toplumsal ilişkilerin dönüşümü, siyasal iktidar biçimlerinin yeniden yapılandırılması ve mekânın metalaşması gibi çok katmanlı dinamikleri içermektedir. Bu bağlamda kentleşme, hem tarihsel süreklilikler hem de dönemsel kırılmalar üzerinden analiz edilmesi gereken yapısal bir olgu olarak ele alınmalıdır.

2.1. Kentleşmenin Tarihsel Gelişimi

Kentlerin ortaya çıkışı, tarımsal üretimdeki artı ürünün birikimi ve işbölümünün gelişmesiyle doğrudan ilişkilidir. Antik Mezopotamya, Antik Yunan ve Roma kentleri, siyasal iktidarın, ticaretin ve kültürel üretimin merkezleri olarak kentleşmenin erken örneklerini oluşturmuştur (Mumford, 1961). Bu erken kentler, siyasal otorite ile ekonomik gücün mekânsal olarak iç içe geçtiği yapılarıdır.

Orta Çağ'da kentler, feodal düzenin çözülmesiyle birlikte ticaret ve zanaat merkezleri olarak yeniden önem kazanmıştır. Ancak kentleşmenin yapısal bir toplumsal dönüşüm sürecine dönüşmesi, sanayi devrimiyle birlikte gerçekleşmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda sanayileşme, kırsal nüfusun kitlesel biçimde kentlere göç etmesine yol açmış; bu durum modern kentlerin demografik ve mekânsal yapısını köklü biçimde değiştirmiştir (Hobsbawm, 1999).

Bu dönemde kentler, üretim ve emek ilişkilerinin yoğunlaştığı mekânlar hâline gelmiş; sınıfsal ayrışma, konut sorunu ve altyapı yetersizlikleri kentleşmenin temel sorun alanları olarak ortaya çıkmıştır. Engels'in (1845/2009) sanayi kentlerine ilişkin gözlemleri, kentleşmenin erken dönemlerinde ortaya çıkan eşitsizlikleri ve mekânsal ayrışmayı çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla tarihsel olarak kentleşme, ilerleme ve modernleşme kadar, toplumsal gelişmelerin de üretildiği bir süreç olmuştur.

2.2. Sanayi Toplumundan Küresel Kente Geçiş

20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayi toplumundan bilgi ve hizmet temelli ekonomilere geçiş, kentlerin işlevsel ve mekânsal yapısında önemli dönüşümler yaratmıştır. Fordist üretim modelinin çözülmesi ve esnek üretim biçimlerinin yaygınlaşması, kentlerin ekonomik rollerini yeniden tanımlamıştır. Bu süreçte bazı kentler, küresel sermaye akışlarının, finansal hizmetlerin ve ileri teknoloji sektörlerinin merkezleri hâline gelmiştir.

Sassen'in (2001) "küresel kent" kavramsallaştırması, bu dönüşümü anlamada temel bir analitik çerçeve sunmaktadır. Küresel kentler; yalnızca ulusal ekonomilerin değil, küresel ekonomik ağların düğüm noktaları olarak işlev görmektedir, sermaye, bilgi ve insan hareketliliğini yoğunlaştırmaktadır. Londra, New York ve Tokyo gibi kentler bu bağlamda küresel ekonomik sistemin stratejik merkezleri hâline gelmiştir.

Ancak küresel kentleşme, mekânsal ve toplumsal eşitsizlikleri de derinleştirmiştir. Küresel ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı kent merkezleri ile çevre bölgeler arasında belirgin sosyoekonomik farklar oluşmuştur. Yüksek

gelir gruplarının ve nitelikli işgücünün yoğunlaştığı alanlar ile güvencesiz emek piyasalarına sıkışan gruplar arasındaki ayrım, kent içi toplumsal gerilimleri artırmıştır (Castells, 2010). Bu durum, küresel kentleşmenin homojen bir refah üretiminden ziyade, seçici ve dışlayıcı bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

2.3. Neoliberal Kent Politikaları ve Mekânsal Dönüşüm

1970’li yıllardan itibaren neoliberal politikaların küresel ölçekte yaygınlaşması, kentleşme süreçlerini derinden etkilemiştir. Devletin ekonomik alandaki düzenleyici rolünün geriletilmesi, özelleştirme ve piyasa mekanizmalarının güçlendirilmesi, kentlerin yönetim biçimlerini ve mekânsal organizasyonunu yeniden şekillendirmiştir. Harvey (2005), bu süreci “neoliberal kentleşme” olarak tanımlamakta ve kentlerin sermaye birikiminin başlıca araçları hâline geldiğini ileri sürmektedir.

Neoliberal kent politikaları, kentsel mekânın metalaşmasını hızlandırmış; konut, altyapı ve kamusal alanlar yatırım ve spekülasyon nesnelerine dönüştürülmüştür. Kentsel dönüşüm projeleri, çoğu zaman sosyal adalet ve katılımcılık ilkelerinden uzak biçimde uygulanmış; düşük gelirli grupların yerinden edilmesine yol açmıştır (Smith, 2002). Bu süreç, “soylulaştırma” (gentrification) olgusunun küresel ölçekte yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Yerel yönetimlerin girişimci aktörlere dönüşmesi, kentlerin rekabetçi bir mantıkla yönetilmesini beraberinde getirmiştir. Kentler, küresel sermayeyi çekebilmek için altyapı yatırımları, mega projeler ve imaj politikalarına yönelmiştir. Ancak bu stratejiler, toplumsal ihtiyaçlardan ziyade ekonomik büyüme odaklı olduğu ölçüde, kent içi eşitsizlikleri derinleştirmiştir (Brenner & Theodore, 2002). Böylece neoliberal kentleşme, mekânsal dönüşümü hızlandırırken toplumsal bütünleşmeyi zayıflatan bir etki yaratmıştır.

2.4. Kentleşme Sürecinde Eşitsizlik ve Kırılganlıklar

Kentleşme sürecinin en belirgin sonuçlarından biri, toplumsal ve mekânsal eşitsizliklerin yoğunlaşmasıdır. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler, konut piyasasındaki spekülasyon dinamikleri ve kamusal hizmetlere erişimdeki farklılıklar, kentleri kırılgan toplumsal yapılar hâline getirmektedir. Bu durum, özellikle göçmenler, düşük gelir grupları ve güvencesiz çalışanlar açısından daha belirgin biçimde hissedilmektedir.

Kentlerde mekânsal ayrışma, sosyoekonomik eşitsizliklerin fiziksel olarak görünür hâle gelmesine yol açmaktadır. Musterd ve arkadaşları (2017), Avrupa başkentlerinde yoksul ve zengin gruplar arasındaki mekânsal ayrışmanın giderek arttığını göstermektedir. Bu ayrışma, yalnızca konut piyasası üzerinden değil; eğitim, sağlık ve sosyal ağlara erişim üzerinden de yeniden üretilmektedir.

Kentsel kırılğanlıklar, yalnızca ekonomik eşitsizliklerle sınırlı değildir. İklim değişikliği, salgın hastalıklar ve doğal afetler gibi küresel riskler, kentlerde yaşayan dezavantajlı grupları orantısız biçimde etkilemektedir. Özellikle altyapı yetersizlikleri ve plansız kentleşme, bu risklerin etkisini artırmaktadır (UN-Habitat, 2022). Bu bağlamda kentleşme, hem fırsatların hem de risklerin yoğunlaştığı bir toplumsal mekân olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak kentleşme olgusu, tarihsel süreklilikler içinde dönüşen; sanayileşme, küreselleşme ve neoliberal politikalarla yeniden şekillenen dinamik bir süreçtir. Bu süreç, ekonomik büyüme ve yenilik üretme potansiyeli taşıırken, aynı zamanda eşitsizlikleri ve kırılğanlıkları derinleştiren bir yapı da üretmektedir. Kentleşmenin bu ikili karakteri, onu sosyal bilimlerden açısından vazgeçilmez bir analiz alanı hâline getirmektedir.

3. Göç Olgusu: Nedenler, Türler ve Dinamikler

Göç olgusu, toplumsal değişimin en eski ve en süreklilik arz eden dinamiklerinden biri olmakla birlikte, günümüzde küresel eşitsizliklerin, siyasal çatışmaların ve çevresel krizlerin etkisiyle daha karmaşık ve çok boyutlu bir nitelik kazanmıştır. Modern göç hareketleri, yalnızca bireylerin ya da hanhalklarının daha iyi yaşam koşulları arayışıyla açıklanamayacak ölçüde yapısal, kurumsal ve tarihsel bağlamlara gömülüdür. Bu nedenle göç, sosyal bilimlerde giderek artan biçimde “mekânsal hareketlilik”ten ziyade, küresel sistem içindeki güç ilişkilerinin ve eşitsizliklerin bir sonucu olarak ele alınmaktadır (de Haas vd., 2020).

Bu bölüm, göç olgusunu nedenleri, türleri ve güncel dinamikleri çerçevesinde ele alarak; göçün demografik, ekonomik ve toplumsal etkilerini bütüncül bir perspektifle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Böylece göçün, kentleşme ve toplumsal uyum tartışmalarıyla neden yapısal olarak iç içe geçtiği ortaya konulacaktır.

3.1. Göç Kavramı ve Temel Yaklaşımlar

Göç, en genel tanımıyla bireylerin veya toplulukların, geçici ya da kalıcı biçimde, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine hareket etmesini ifade eder. Ancak bu tanım, göçün toplumsal ve siyasal boyutlarını açıklamak açısından yetersizdir. Göç çalışmaları literatürü, göçü bireysel tercihlerden çok, yapısal koşullar ve kurumsal çerçeveler içinde şekillenen bir süreç olarak ele alma eğilimindedir.

Klasik göç teorileri arasında yer alan itme-çekme modeli, göçün kaynak bölgelerdeki olumsuz koşullar (yoksulluk, işsizlik, siyasal baskı) ile hedef bölgelerdeki çekici unsurlar (istihdam olanakları, güvenlik, sosyal hizmetler)

arasındaki farktan doğduğunu ileri sürer. Bu yaklaşım, göçün temel nedenlerini görünür kılmakla birlikte, göç kararının toplumsal bağlamını ve tarihsel sürekliliğini yeterince açıklayamaz.

Bu sınırlılığı aşmak amacıyla geliştirilen çağdaş yaklaşımlar, göçü daha geniş bir kuramsal çerçeveye oturtur. Yeni göç ekonomisi, göçü bireysel değil, hanehalkı düzeyinde alınan bir risk azaltma stratejisi olarak ele alır. Dünya-sistemleri yaklaşımı, göçü kapitalist genişleme, merkez-çevre ilişkileri ve küresel işbölümü bağlamında analiz eder. Göç ağları teorisi ise sosyal ilişkilerin ve diaspora bağlantılarının, göç maliyetlerini düşürerek yeni göçleri teşvik ettiğini vurgular (Massey vd., 1998).

Son yıllarda öne çıkan yaklaşımlar, göçü “istek” (aspiration) ve “kapasite” (ability) boyutlarıyla birlikte değerlendirmektedir. Bu çerçevede göç, yalnızca yoksulluk ya da kriz koşullarının sonucu değil; aynı zamanda eğitim, bilgiye erişim ve sosyal ağlarla bağlantılı bir hareketlilik biçimi olarak ele alınmaktadır (Castels, 2010). Dolayısıyla göç, ne tamamen gönüllü ne de bütünüyle zorunlu bir süreçtir; çoğu zaman bu iki uç arasında konumlanan karmaşık bir toplumsal olgudur.

3.2. İç Göç, Dış Göç ve Zorunlu Göç Ayrımı

Göçün analitik olarak sınıflandırılması hem akademik çözümleme hem de politika geliştirme açısından önem taşır. En temel ayrım, iç göç ve uluslararası (dış) göç arasındadır. İç göç, bireylerin ülke sınırları içinde yer değiştirmesini ifade eder ve tarihsel olarak sanayileşme, kentleşme ve bölgesel eşitsizliklerle yakından ilişkilidir. Kırsal alanlardan kentlere yönelen iç göç hareketleri, modern kentlerin demografik yapısını belirleyen başlıca unsurlardan biri olmuştur (Usta & Ergün, 2020).

Uluslararası göç ise, hukuki statüler, sınır rejimleri ve devlet politikaları nedeniyle daha karmaşık bir yapıya sahiptir. İşgücü göçü, eğitim göçü, aile birleşimi ve düzensiz göç gibi kategoriler; hedef ülkelerin ekonomik ihtiyaçları ve siyasal tercihleri doğrultusunda şekillenmektedir. Bu bağlamda uluslararası göç, yalnızca bireylerin hareketliliği değil, aynı zamanda devletlerin egemenlik anlayışı ve vatandaşlık rejimleriyle doğrudan bağlantılıdır (Usta & Ergün, 2020).

Göç tipolojisinde kritik bir diğer ayrım, gönüllü göç ile zorunlu göç arasındadır. Zorunlu göç, bireylerin savaş, silahlı çatışma, zulüm, ağır insan hakları ihlalleri veya yaygın şiddet nedeniyle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmalarını ifade eder. Bu çerçevede mülteciler, sığınmacılar ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, uluslararası hukukun ve insani koruma rejimlerinin merkezinde yer almaktadır (UNHCR, 2024).

Ancak çağdaş literatür, gönüllü–zorunlu ayrımının her zaman net olmadığını vurgular. Ekonomik çöküş, çevresel bozulma veya devlet kapasitesinin zayıflaması gibi etkenler, bireyleri fiilen zorunlu bir hareketliliğe itebilmektedir. Bu nedenle göç, giderek artan biçimde keskin kategoriler yerine bir süreklilik (continuum) çerçevesinde ele alınmakta; göç kararlarının ise ekonomik, siyasal, toplumsal ve çevresel olmak üzere çoklu baskı ve kısıtlar altında şekillendiği kabul edilmektedir (de Haas vd., 2020).

3.3. Küreselleşme, Çatışma ve İklim Krizi Bağlamında Göç

Son on yıllarda göç dinamiklerinin dönüşümünde üç temel küresel süreç öne çıkmaktadır: küreselleşme, silahlı çatışmaların sürekliliği ve iklim krizi. Küreselleşme, mal ve sermaye hareketlerini hızlandırırken, emek hareketliliğini eşitsiz ve seçici biçimde düzenleyen bir yapı üretmiştir. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve diaspora ağları, göçü daha görünür ve mümkün hâle getirirken; sınır kontrolleri ve vize rejimleri hareketliliği sınırlamaktadır (Sassen, 2014).

Silahlı çatışmalar ve siyasal istikrarsızlıklar, özellikle zorunlu göçü tetikleyen başlıca faktörlerdir. Uzayan iç savaşlar ve bölgesel çatışmalar, mülteci hareketlerini geçici olmaktan çıkarak uzun süreli yerinden edilme durumlarına dönüştürmektedir. Bu durum, göçün artık istisnai bir kriz değil, küresel siyasal düzenin yapısal bir sonucu olduğunu göstermektedir (Betts & Collier, 2018).

İklim krizi ise göç çalışmalarında giderek daha merkezi bir yer tutmaktadır. Kuraklık, su kıtlığı, deniz seviyesinin yükselmesi ve aşırı hava olayları, özellikle kırılgan toplulukların geçim kaynaklarını tehdit ederek göç baskısını artırmaktadır. Ancak iklim kaynaklı göç, tek başına çevresel faktörlerle açıklanamaz; yoksulluk, yönetim kapasitesi ve uyum politikaları bu sürecin belirleyici unsurlarıdır (IPCC, 2022). Bu nedenle iklim göçü, çevresel determinizmden kaçınılarak, çok etkenli bir çerçevede ele alınmalıdır.

3.4. Göçün Demografik, Ekonomik ve Sosyal Etkileri

Göçün etkileri hem göç veren hem de göç alan toplumlarda çok boyutlu sonuçlar doğurur. Demografik açıdan göç, nüfusun yaş yapısını ve mekânsal dağılımını dönüştürür. Göç alan kentlerde genç nüfus artışı, işgücü arzını genişletebilirken; göç veren bölgelerde nüfusun yaşlanması ve nitelikli işgücü kaybı gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Ekonomik etkiler bağlamında göç, tek yönlü olumlu ya da olumsuz sonuçlar üretmez. Göçmenler, birçok ekonomide emek piyasalarının tamamlayıcı unsurları olarak işlev görmektedir; belirli sektörlerde işgücü açığını kapatmaktadır. Bununla birlikte kayıt dışı istihdam, düşük ücretler ve güvencesiz çalışma koşulları, hem göçmenleri kırılganlaştırmakta hem de toplumsal gerilimleri

artırabilmektedir. Bu noktada belirleyici olan, emek piyasasının düzenlenme biçimi ve sosyal politika kapasitesidir (OECD, 2019).

Sosyal etkiler ise göçün kentleşme ve toplumsal uyum boyutlarıyla doğrudan ilişkilidir. Göç, kültürel çeşitliliği artırarak yeni etkileşim alanları yaratırken; ayrımcılık, dışlanma ve ötekileştirme risklerini de beraberinde getirebilir. Bu ikili durum, toplumsal uyumun kendiliğinden değil; kapsayıcı kurumlar, eşit hizmet erişimi ve ayrımcılıkla mücadele politikaları yoluyla inşa edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak göç, demografik yapıları dönüştüren, ekonomik ilişkileri yeniden şekillendiren ve toplumsal dokuyu etkileyen çok boyutlu bir süreçtir. Kentleşme ve toplumsal uyum tartışmalarının merkezinde yer almasının nedeni de, göçün bu çok katmanlı etkileridir.

4. Kentlerde Göçmen Yoğunlaşması ve Mekânsal Ayrışma

Göç olgusunun kentleşme süreçleriyle kesiştiği en görünür alanlardan biri, göçmen nüfusun kent içindeki mekânsal dağılımıdır. Göçmenlerin kentlerde belirli mahallelerde yoğunlaşması, yalnızca bireysel tercihlerin ya da kültürel yakınlıkların sonucu olarak değil; konut piyasasının işleyişi, gelir eşitsizlikleri, ayrımcı pratikler ve kamusal politikaların yönelimiyle birlikte şekillenen yapısal bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda göçmen yoğunlaşması ve mekânsal ayrışma, kentlerde toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretildiği temel mekanizmalardan biri hâline gelmektedir.

Mekânsal ayrışma, göçmenlerin kentsel mekânda belirli alanlara sıkışmasıyla sınırlı olmayan; eğitim, istihdam, sağlık ve sosyal ağlara erişimi de belirleyen çok boyutlu bir olgudur. Bu nedenle kentlerde göçmen yoğunlaşması, toplumsal uyum ve sosyal bütünleşme tartışmalarının merkezinde yer almaktadır.

4.1. Göçmen Yerleşim Örüntüleri ve Gettolaşma

Göçmenlerin kentlerdeki yerleşim örüntüleri, tarihsel olarak hem gönüllü dayanışma ağları hem de yapısal zorunluluklar tarafından belirlenmiştir. İlk dönem göç literatüründe, göçmenlerin aynı etnik ya da ulusal kökenden gelenlerle bir arada yaşamasının, sosyal destek, bilgi paylaşımı ve ekonomik uyum açısından işlevsel olduğu vurgulanmıştır. Bu tür yerleşim biçimleri, göçmenler için geçişken ve koruyucu mekânlar olarak değerlendirilmiştir (Portes & Rumbaut, 2006).

Ancak zamanla bu yoğunlaşma, özellikle düşük gelirli ve dışlanan gruplar açısından, kalıcı bir mekânsal kapanmaya dönüşebilmektedir. Bu noktada gettolaşma kavramı devreye girer. Wacquant'a (2008) göre getto, yalnızca

yoksulluğun yoğunlaştığı bir mahalle değil; aynı zamanda dışlanmanın, damgalanmanın ve kurumsal ihmalin mekânsal olarak somutlaştığı bir yapıdır. Göçmen gettoları, çoğu zaman konut piyasasındaki ayrımcılık, düşük gelir düzeyi ve kamusal hizmetlerin yetersizliği nedeniyle yeniden üretilmektedir.

Avrupa kentleri üzerine yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, göçmen yoğunlaşmasının ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Musterd ve arkadaşları (2017), Avrupa başkentlerinde sosyoekonomik ayrışmanın giderek derinleştiğini; düşük gelirli ve göçmen grupların kentlerin belirli bölgelerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu bulgular, göçmen yerleşim örüntülerinin yalnızca kültürel tercihlerle değil, yapısal eşitsizliklerle şekillendiğini teyit etmektedir.

Analitik Vaka Kutusu 1: Farklı Bağlamlarda Göçmen Yoğunlaşması ve Mekânsal Ayrışma

Kentlerde göçmen yoğunlaşması ve mekânsal ayrışma, küresel ölçekte benzer dinamikler üretmekle birlikte, içinde gerçekleştiği siyasal, ekonomik ve kurumsal bağlama bağlı olarak farklı biçimler almaktadır. Avrupa kentleri, Türkiye ve Küresel Güney kentleri bu farklılaşmayı görünür kılan üç temel örüntü sunmaktadır.

Avrupa kentlerinde, özellikle Paris, Brüksel, Berlin ve Stockholm gibi metropollerde göçmen yoğunlaşması büyük ölçüde sosyal konut rejimleri ve işgücü piyasası segmentasyonu üzerinden şekillenmektedir. Göçmenler ve göçmen kökenli gruplar, tarihsel olarak düşük gelirli nüfus için inşa edilmiş banliyölerde veya kentsel çeperlerde yoğunlaşmakta; bu durum mekânsal ayrışmayı kurumsal olarak yeniden üretmektedir. Avrupa bağlamında gettolasma, çoğu zaman fiziksel yoksulluktan ziyade sembolik damgalanma, eğitimde yoğunlaşma ve kuşaklar arası dezavantaj üzerinden işlemektedir. Wacquant'ın (2008) vurguladığı üzere, bu alanlar yalnızca ekonomik yoksunluk mekânları değil, aynı zamanda devlet–vatandaş ilişkisinin zayıfladığı “ileri marjinalite” alanlarıdır.

Türkiye’de göçmen yoğunlaşması, özellikle 2011 sonrası zorunlu göç hareketleriyle birlikte, büyük kentlerin belirli mahallelerinde hızlı ve plansız biçimde gerçekleşmiştir. İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay gibi kentlerde göçmenler; düşük kira bedelleri, enformel konut piyasası ve hemşehrilik ağları nedeniyle belirli semtlerde yoğunlaşmaktadır. Türkiye örneğinde mekânsal ayrışma, Avrupa’daki gibi uzun erimli sosyal konut politikalarının ürünü olmaktan ziyade, geçicilik varsayımı, belirsiz hukuki statü ve yerel yönetim kapasitesinin sınırlılığı ile ilişkilidir. Bu durum, mekânsal yoğunlaşmanın kalıcı

bir gettolaşmaya mı yoksa zaman içinde çözülmeye mi evrileceği sorusunu açık bırakmaktadır.

Küresel Güney kentlerinde ise göçmen yoğunlaşması, çoğu zaman kentleşmenin genel yapısal kırılkanlıklarıyla iç içe geçmektedir. Lagos, Nairobi, Dhaka veya São Paulo gibi kentlerde göçmenler, yalnızca göçmen oldukları için değil, kent yoksulluğunun genel dinamikleri nedeniyle de enformel yerleşim alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda mekânsal ayrışma, göçmenlere özgü bir olgu olmaktan çok, altyapı eksikliği, plansız büyüme ve devlet kapasitesinin sınırlılığıyla bağlantılıdır. Göçmen–yerli ayrımı çoğu zaman belirsizleşmekte; dışlanma, kent yoksulluğunun genelleşmiş bir niteliği hâline gelmektedir.

Bu karşılaştırmalı çerçeve, mekânsal ayrışmanın kültürel tercihlerden ziyade, konut rejimleri, emek piyasaları ve kurumsal kapasite tarafından belirlendiğini göstermektedir. Dolayısıyla kentlerde göçmen yoğunlaşması, bağlamdan bağımsız tekil bir “uyum sorunu” olarak değil, farklı siyasal ve yönetsel düzenekler içinde yeniden üretilen yapısal bir eşitsizlik biçimi olarak değerlendirilmelidir.

Yukarıda sunulan karşılaştırmalı örnekler, kentlerde göçmen yoğunlaşmasının tekil ve evrensel bir modelle açıklanamayacağını; aksine mekânsal ayrışmanın, her bağlamda farklı kurumsal düzenekler aracılığıyla üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, göçmenlerin kentsel hizmetlere erişimi ve yaşam koşullarının, yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda yönetsel ve politik bir mesele olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

4.2. Konut, Altyapı ve Kentsel Hizmetlere Erişim Sorunları

Göçmenlerin kentlerde karşılaştığı temel sorun alanlarından biri, konut piyasasına erişimdir. Konut piyasası, piyasa mekanizmaları, kamu politikaları ve sosyal konut arzı arasındaki etkileşimle şekillenir. Düşük gelirli göçmenler, çoğu zaman yüksek kira bedelleri, güvencesiz sözleşmeler ve ayrımcı uygulamalar nedeniyle kent merkezlerinden dışlanmakta; altyapı ve hizmet kalitesi düşük alanlara yönelmektedir (Marcuse & Madden, 2016).

Bu durum, yalnızca barınma koşullarını değil, kentsel altyapı ve hizmetlere erişimi de doğrudan etkilemektedir. Sağlıklı su, kanalizasyon, ulaşım, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan eşitsizlikler, göçmenlerin kentsel yaşam kalitesini düşürmekte ve kırılkanlıklarını artırmaktadır. Özellikle hızlı ve plansız kentleşmenin yaşandığı bölgelerde, göçmen nüfusun yoğunlaştığı alanlar kamusal yatırımlardan görece daha az pay almaktadır (UN-Habitat, 2022).

Tablo 1: Seçilmiş Bağlamlarda Kentleşme, Göç ve Mekânsal Kırılabilirlik Göstergeleri

Gösterge (≈2020–2022)	Avrupa Kentleri (AB Ort.)	Türkiye	Küresel Güney Kentleri (Ort.)
Kentleşme Oranı (%)	≈ 75	≈ 77	≈ 52
Kentlerde Göçmen Nüfus Oranı (%)	≈ 10	≈ 6	≈ 3–5
Aşırı Konut Yüklü Oranı* (%)	≈ 9	≈ 28	≈ 30+
Enformel Yerleşimlerde Yaşayan Nüfus (%)	≈ 2–3	≈ 8	≈ 40
Temel Kentsel Hizmetlere Erişim Sorunu (%)	Düşük	Orta	Yüksek

*Aşırı konut yükü: Hane gelirinin %40'ından fazlasının konuta harcanması.

Kaynak: UN-Habitat (2022); OECD (2018); Eurostat (2023)

Tablo 1, kentleşme ve göçün farklı bağlamlarda benzer baskılar üretmekle birlikte, bu baskıların niteliğinin kurumsal kapasite ve konut rejimleri doğrultusunda önemli ölçüde farklılaştığını göstermektedir. Avrupa kentlerinde mekânsal ayrışma daha çok sosyal konut sistemleri ve sembolik damgalanma üzerinden işlerken; Türkiye ve Küresel Güney kentlerinde konut piyasasındaki kırılabilirlik ve enformalite, uyum sorunlarını derinleştiren temel faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, göçmenlerin kentsel hizmetlere erişiminin kültürel uyumdan ziyade, yapısal eşitsizliklerle belirlendiğini ortaya koymaktadır. Bu yapısal farklılıklar, konut ve kentsel altyapıya erişimin, göçmenlerin kentle kurduğu ilişkinin merkezî bir bileşeni olduğunu göstermekte; mekânsal ayrışmanın yalnızca yerleşim tercihleriyle değil, yönetsel ve ekonomik düzeneklerle üretildiğini ortaya koymaktadır.

Neoliberal kent politikalarının etkisiyle sosyal konut programlarının daraltılması ve konutun bir yatırım aracına dönüştürülmesi, bu eşitsizlikleri daha da derinleştirmiştir. Harvey (2012), konut krizinin yalnızca barınma sorunu değil, aynı zamanda sınıfsal ve mekânsal adaletsizliğin bir göstergesi olduğunu vurgular. Bu bağlamda göçmenlerin konut ve hizmetlere erişimde yaşadığı sorunlar, bireysel uyum eksikliğinden ziyade yapısal politika tercihlerinin sonucudur.

4.3. Mekânsal Dışlanma ve Sosyal Tabakalaşma

Mekânsal ayrışma, kentlerde sosyal tabakalaşmanın mekân üzerinden yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Belirli mahallelerin “göçmen mahallesi” ya da “yoksul mahalle” olarak etiketlenmesi, bu alanlarda yaşayan bireylerin eğitim, istihdam ve sosyal hareketlilik olanaklarını sınırlamaktadır. Bu durum,

mekânsal dışlanmanın yalnızca fiziksel değil, sembolik bir boyuta da sahip olduğunu göstermektedir (Bourdieu, 1999).

Göçmenlerin yoğunlaştığı bölgelerde eğitim kurumlarının niteliği, kamu yatırımları ve sosyal hizmetlerin kapsamı genellikle daha sınırlıdır. Bu durum, dezavantajın kuşaklar arası aktarımını hızlandırmakta; mekânsal ayrışmayı kalıcı bir toplumsal eşitsizlik mekanizmasına dönüştürmektedir (Musterd vd., 2017). Böylece kent, sosyal hareketliliğin değil, toplumsal kapanmanın mekânı hâline gelebilmektedir.

Ayrıca mekânsal dışlanma, göçmenlerin kentle kurduğu aidiyet ilişkisini de zayıflatmaktadır. Kentlilik hakkından eşit biçimde yararlanamayan gruplar, kentsel kamusal alana sınırlı katılım gösterebilmekte; bu durum toplumsal uyum süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Lefebvre'in (1996) "kent hakkı" yaklaşımı, bu bağlamda mekânsal adalet tartışmaları için önemli bir kuramsal zemin sunmaktadır.

4.4. Kent Yoksulluğu ve Enformel İstihdam

Göçmen yoğunlaşmasının kentlerdeki en belirgin sonuçlarından biri, kent yoksulluğunun belirli mekânlarda yoğunlaşmasıdır. Göçmenler, özellikle zorunlu göç bağlamında, emek piyasasına sınırlı beceriler, tanınmayan diplomalar ve hukuki belirsizliklerle girmektedir. Bu durum, onları çoğu zaman düşük ücretli, güvencesiz ve enformel işlere yöneltmektedir (de Haas vd., 2020).

Enformel istihdam, kısa vadede geçim stratejisi olarak işlev görse de uzun vadede sosyal dışlanmayı ve yoksulluk döngüsünü derinleştirmektedir. Sosyal güvenlikten yoksun çalışma koşulları, göçmenlerin sağlık, emeklilik ve iş güvencesi gibi temel haklara erişimini sınırlamaktadır. Bu durum, kent yoksulluğunu kalıcılaştıran yapısal bir mekanizma hâline gelmektedir (Standing, 2011).

Kent yoksulluğu aynı zamanda mekânsal yoğunlaşma eğilimi gösterir. Yoksulluğun belirli mahallelerde yoğunlaşması, bu alanların damgalanmasına ve kamusal yatırımlardan dışlanmasına yol açar. Wacquant (2008), bu süreci "ileri marjinalite" kavramıyla açıklamakta; kent yoksulluğunun yalnızca gelir eksikliği değil, kurumsal kopuş ve siyasal görünmezlikle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Sonuç olarak kentlerde göçmen yoğunlaşması, konut piyasası, emek piyasası ve kamusal hizmetler arasındaki etkileşimle şekillenen çok boyutlu bir süreçtir. Mekânsal ayrışma, yalnızca kentsel mekânın fiziksel düzenlenişine değil; toplumsal eşitsizliklerin, yoksulluğun ve dışlanmanın yeniden üretimine işaret etmektedir. Bu nedenle göçmen yoğunlaşması ve mekânsal ayrışma,

kentleşme ve toplumsal uyum tartışmalarının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmalıdır.

5. Toplumsal Uyum Kavramı ve Kuramsal Yaklaşımlar

Kentleşme ve göç süreçlerinin kentlerde görünür kıldığı en kritik meselelerden biri, farklı toplumsal grupların aynı mekânda bir arada yaşamasını mümkün kılan toplumsal uyum dinamikleridir. Toplumsal uyum, yalnızca göçmenlerin “uyum sağlaması” şeklinde tek yönlü bir beklentiye indirgenemeyecek kadar çok katmanlıdır; aksine, kurumların kapsayıcılığı, haklara erişim, ayrımcılığın azaltılması, karşılıklı tanınma ve gündelik yaşam pratikleri üzerinden kurulan bir “birlikte yaşama” mimarisini ifade eder (Ager & Strang, 2008; Penninx & Garcés-Mascareñas, 2016). Bu nedenle uyumun analizi, kültürel farklılıklar kadar, eşitsizlikleri üreten yapısal koşulları ve kamusal politikaları da dikkate almayı gerektirir.

Bu bölüm, toplumsal uyum literatüründe öne çıkan kavramları ve kuramsal tartışmaları dört eksenle ele almaktadır: (i) uyum–entegrasyon–asimilasyon ayrımları, (ii) çok-kültürlülük ve sosyal uyum politikaları, (iii) sosyal sermaye, aidiyet ve kentlilik bilinci, (iv) göçmenlerin kentsel hayata katılımı.

5.1. Toplumsal Uyum, Entegrasyon ve Asimilasyon Tartışmaları

Toplumsal uyum kavramı, literatürde çoğu zaman entegrasyon ve asimilasyon kavramlarıyla birlikte tartışılmaktadır. Asimilasyon, klasik yaklaşımıyla, göçmen grupların zaman içinde baskın kültürel örüntülere benzeşmesi ve farklılıkların kamusal alanda görünmezleşmesi sürecine işaret eder. Bu yaklaşım, özellikle erken dönem ABD göç literatüründe, göçmenlerin ekonomik ve kültürel olarak “eritme potası” içinde çözünmesini normatif bir ideal olarak ele almıştır (Alba & Nee, 2003). Bununla birlikte asimilasyoncu çerçeve, güç ilişkilerini ve eşitsizlikleri yeterince hesaba katmadığı; ayrıca farklılıkların tanınmasına dönük talepleri dışarıda bıraktığı için eleştirilmiştir.

Entegrasyon ise daha geniş bir içerikle, göçmenlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda topluma katılımını ifade eder. Ancak entegrasyonun da her zaman “karşılıklı” bir süreç olarak kurgulanmadığı görülür. Penninx ve Garcés-Mascareñas’a (2016) göre entegrasyonun anlamı, onu kimin tanımladığına ve hangi politika çerçevesi içinde kullanıldığına göre değişir; kimi bağlamlarda entegrasyon, göçmenlerin davranışlarını ve aidiyetlerini düzenlemeye dönük disipline edici bir araç hâline gelebilir. Bu noktada “uyum” kavramı, entegrasyonun normatif ve tek yönlü kullanımına karşı daha esnek bir çerçeve sunmakla birlikte, kavramın muğlaklığı nedeniyle ölçüm ve politika tasarımı dikkatli bir kavramsallaştırma gerektirir (Ager & Strang, 2008).

Uyumu açıklamada önemli bir kuramsal hat da kültürleşme (acculturation) literatürüdür. Berry (1997), göçmenlerin ev sahibi toplumla ilişkisinde dört temel strateji tanımlar: asimilasyon, ayrışma, bütünleşme ve marjinalleşme. Bu tipoloji, göçmenlerin kültürel pratikleri ile ev sahibi toplumun kabul/ayırmıcılık düzeyi arasındaki etkileşimi görünür kılar. Ancak güncel tartışmalar, kültürleşme stratejilerinin yalnızca bireysel tercihlerden ibaret olmadığını; yapısal eşitsizliklerin, hukuki statünün ve ayrımcılık deneyimlerinin bu stratejileri belirlediğini vurgular (de Haas vd., 2020).

Dolayısıyla toplumsal uyum tartışması, salt kültürel yakınlık/uzaklık ölçütleriyle değil; hak temelli bir çerçevede, sosyal ve mekânsal dışlanmanın azaltılması, ayrımcılıkla mücadele ve kurumların kapsayıcılığı gibi boyutlarla birlikte ele alındığında açıklayıcı hale gelir (Ager & Strang, 2008; Penninx & Garcés-Mascareñas, 2016).

5.2. Çok-kültürlülük ve Sosyal Uyum Politikaları

Toplumsal uyum politikaları bağlamında ikinci ana tartışma, çok-kültürlülük yaklaşımı ile sivil/uyumcu entegrasyon yaklaşımları arasındaki gerilimdir. Çok-kültürlülük, farklı kültürel ve etnik grupların kamusal alanda tanınmasını, haklarının güvence altına alınmasını ve eşit yurttaşlık temelinde birlikte yaşamın kurumsallaştırılmasını savunur. Kymlicka (1995), liberal demokratik çerçeve içinde grup-differansiyel hakların, eşitliğin tamamlayıcı bir unsuru olabileceğini ileri sürerek çok-kültürlülüğe normatif bir temel sağlar. Modood (2013) ise çok-kültürlülüğün yalnızca “kültürel çeşitliliği kutlamak” değil, eşitlik ve aidiyet üretmek için kamusal kurumları dönüştürmek anlamına geldiğini vurgular.

Buna karşılık, 2000’li yıllardan itibaren birçok ülkede “civic integration” başlığı altında, dil yeterliliği, vatandaşlık testleri, kültürel uyum kursları gibi koşullulukların güçlendiği görülmüştür. Bu yaklaşım, uyumu bir hak ve eşitlik meselesinden çok, göçmenlerin “uygun davranışı” ile ilişkilendirebilmekte; dolayısıyla uyumun yükünü göçmenlerin üzerine yıkan bir çerçeve üretebilmektedir (Penninx & Garcés-Mascareñas, 2016). Bu politika hattının eleştirisi, uyumun sürdürülebilirliğinin, tek taraflı taleplerden ziyade karşılıklı tanınma ve kurumsal kapsayıcılıkla sağlanabileceği fikrine dayanır (Ager & Strang, 2008).

Sosyal uyum politikalarında, “çoğunluk” toplumunun rolünü görünür kılan eleştirel bir yaklaşım, ayrımcılık ve ırkçılık gibi süreçlerin uyumu doğrudan şekillendirdiğini vurgular. Bu bağlamda uyum, yalnızca hizmetlere erişim ve ekonomik katılım değil; aynı zamanda toplumsal ilişkilerin niteliği, gündelik etkileşimlerde tanınma, damgalanmanın azaltılması ve güvenin tesis edilmesiyle ilgilidir (Putnam, 2007; Modood, 2013). Dolayısıyla çok-kültürlülük

tartışması, bir “kimlik” tartışmasının ötesinde, kurumların ve kamusal alanın nasıl düzenlendiğine dair siyasal bir tartışmadır.

5.3. Sosyal Sermaye, Aidiyet ve Kentlilik Bilinci

Toplumsal uyum literatüründe üçüncü ana eksen, uyumun mikro düzeyde nasıl kurulduğunu açıklamada kullanılan sosyal sermaye, aidiyet ve kentlilik bilinci kavramlarıdır. Sosyal sermaye, kabaca, bireylerin sosyal ağları aracılığıyla eriştiği kaynakları ve bu ağların ürettiği güven/karşılıklı ilişkilerini ifade eder (Bourdieu, 1986; Putnam, 2000). Göçmenler açısından sosyal sermaye, hem göçün gerçekleşmesi (ağlar yoluyla bilgi ve kaynak akışı) hem de yerleşim sonrası uyum süreçleri (iş bulma, konut bulma, bakım ağları) açısından belirleyicidir (Portes, 1998).

Bununla birlikte sosyal sermayenin iki yüzü vardır. Göçmenlerin kendi grup içi dayanışması “bonding” türü sosyal sermayeyi güçlendirebilir; bu, kısa vadede hayatta kalma stratejilerini desteklese de, dış gruplarla temasın azalması halinde mekânsal ve toplumsal kapanmayı pekiştirebilir. “Bridging” türü sosyal sermaye ise farklı gruplar arasında köprü kurarak karşılıklı güven ve ortak kamusal pratikleri destekler (Putnam, 2000). Putnam (2007), etnik çeşitliliğin kısa vadede güveni azaltabileceğini ileri sürse de, uzun vadede kapsayıcı kurumlar ve etkileşim alanlarıyla birlikte çeşitliliğin demokratik ve toplumsal faydalar üretebileceği tartışması, sosyal uyum çalışmalarında önemli bir araştırma hattı açmıştır.

Aidiyet ve kentlilik bilinci, uyumun yalnızca ekonomik işlevsellik değil, “kente ve topluma ait hissetme” boyutuna işaret eder. Göçmenlerin kentle kurduğu ilişki; kamusal mekânı kullanabilme, yerel hizmetlere erişim, gündelik karşılaşmalar ve kentsel haklar üzerinden şekillenir. Bu bağlamda “kent hakkı” tartışmaları, uyumu bir uyum performansı değil, kentsel kaynaklara adil erişim ve kent üzerinde söz sahibi olma meselesi olarak ele almayı mümkün kılar (Lefebvre, 1996; Harvey, 2012). Kentlilik bilincinin güçlenmesi, göçmenlerin yalnızca “misafir” veya “geçici” olarak konumlandırılmadığı, hak temelli bir yerel yurttaşlık perspektifini gerektirir.

5.4. Göçmenlerin Kentsel Hayata Katılımı

Toplumsal uyumun dördüncü boyutu, göçmenlerin kentsel hayata katılımıdır. Katılım, yalnızca siyasal katılım (oy verme, temsil) anlamına gelmez; işgücü piyasasına dahil olma, eğitim ve sağlık sistemlerinden yararlanma, sivil toplum ağlarına katılma, mahalle ölçekli dayanışma pratikleri ve kamusal mekânda görünür olma gibi geniş bir pratikler alanını kapsar (Ager & Strang, 2008).

Katılımın düzeyi ve niteliği, büyük ölçüde hukuki statüye ve kurumsal düzenlemelere bağlıdır. Belirsiz veya kısıtlı statüler, çalışma izni, sosyal hizmetlere erişim ve örgütlenme imkânlarını sınırlandırarak göçmenleri kırılganlaştırabilir; bu da kente “tam katılım”ı engelleyebilir (Castles vd., 2020). Öte yandan yerel yönetimlerin kapsayıcı hizmet tasarımları, dil destek programları, ayrımcılıkla mücadele mekanizmaları ve katılımcı yerel platformlar, göçmenlerin kente katılımını güçlendirebilir.

Kent ölçeğinde katılım, aynı zamanda mekânsal ayrışma ile yakından ilişkilidir. Göçmenlerin kentsel mekânda belirli alanlara sıkışması, eğitim ve istihdam kanallarına erişimi sınırlandırabilir; bu da katılımı “formel” düzeyde azaltırken, enformel dayanışma ağlarını büyütebilir. Bu noktada sosyal uyumun sürdürülebilirliği, yalnızca göçmenlerin “uyum kapasitesi”ne değil; kentteki fırsat yapılarının ve kurumların kapsayıcılığına bağlıdır (Penninx & Garcés-Masareñas, 2016).

Sonuç olarak toplumsal uyum, entegrasyon ve asimilasyon tartışmalarının ötesinde; çok-kültürlü tanınma politikaları, sosyal sermaye dinamikleri, aidiyet üretimi ve kentsel katılım mekanizmalarının kesişiminde şekillenen çok boyutlu bir süreçtir. Kentleşme ve göç bağlamında uyumu anlamak, kültürel farklılıkları “sorun” olarak kodlayan yaklaşımlar yerine; eşitsizlikleri azaltan, hakları güçlendiren ve karşılıklı tanınmayı kurumsallaştıran bir çerçeveyi gerektirir.

6. Kentsel Yaşamda Uyum Sorunları

Kentleşme ve göç süreçlerinin yoğunlaştığı çağdaş toplumlarda, toplumsal uyumun önündeki engeller en görünür biçimde kentsel yaşam alanlarında ortaya çıkmaktadır. Kentler, bir yandan farklı toplumsal grupların karşılaşma ve etkileşim mekânları olarak uyum potansiyeli taşıırken; diğer yandan eşitsizliklerin, ayrımcılığın ve dışlanmanın yoğunlaştığı alanlar hâline gelebilmektedir. Bu ikili karakter, uyumun kendiliğinden gelişmediğini; aksine eğitim, sağlık, istihdam, kültürel ilişkiler ve medya söylemleri gibi alanlarda yapısal sorunların giderilmesini gerektirdiğini göstermektedir (Ager & Strang, 2008; de Haas vd., 2020; Ergün vd., 2025).

Bu bölüm, kentsel yaşamda toplumsal uyumu zorlaştıran başlıca sorun alanlarını dört eksenle ele almaktadır: temel hizmetlere erişim, işgücü piyasasında ayrımcılık ve güvencesizlik, kültürel çatışma ve toplumsal gerilimler ile medya söylemlerinin kamuoyu algısı üzerindeki etkileri.

6.1. Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmetlere Erişim

Toplumsal uyumun en kritik göstergelerinden biri, göçmenlerin ve göçmen kökenli bireylerin temel kamusal hizmetlere eşit erişimidir. Eğitim, sağlık

ve sosyal hizmetler; yalnızca bireysel refahın değil, uzun vadeli toplumsal bütünleşmenin de temelini oluşturur. Ancak çok sayıda ülkede yapılan çalışmalar, göçmenlerin bu hizmetlere erişimde yapısal engellerle karşılaştığını ortaya koymaktadır (OECD, 2018).

Eğitim alanında göçmen çocuklar, dil bariyerleri, müfredat uyumsuzluğu, ayrımcı beklentiler ve sosyoekonomik dezavantajlar nedeniyle eğitim sistemine eşit biçimde dâhil olamamaktadır. Bu durum, erken okul terkini artırmakta ve dezavantajın kuşaklar arası aktarımını hızlandırmaktadır (Crul vd., 2017). Eğitim sisteminin kapsayıcı olmayan yapısı, uyumu kolaylaştırmak yerine uzun vadeli toplumsal ayrışmayı derinleştirebilmektedir.

Sağlık hizmetlerine erişim de benzer biçimde hukuki statü, dil yeterliliği ve bilgi eksikliği gibi faktörlerden etkilenmektedir. Özellikle düzensiz statüdeki göçmenler, sağlık sistemine erişimde ciddi kısıtlamalarla karşılaşmakta; bu durum hem bireysel sağlık risklerini hem de kamusal sağlık sorunlarını artırmaktadır (Rechel vd., 2013). Sosyal hizmetler alanında ise göçmenlerin çoğu zaman “geçici” veya “misafir” olarak görülmesi, kalıcı destek mekanizmalarının geliştirilmesini zorlaştırmaktadır.

Bu bağlamda temel hizmetlere erişim sorunu, bireysel uyum eksikliğinden ziyade, kentsel yönetim ve sosyal politika kapasitesinin yetersizliğiyle ilişkilidir. Hizmetlere eşit erişimin sağlanamaması, toplumsal uyumun önündeki yapısal engellerden biri olarak öne çıkmaktadır.

6.2. İşgücü Piyasasında Ayrımcılık ve Güvencesizlik

Kentsel yaşamda uyum sorunlarının ikinci temel boyutu, işgücü piyasasında ayrımcılık ve güvencesizliktir. Göçmenler, çoğu zaman emek piyasasına dezavantajlı bir konumdan dâhil olmakta; eğitim düzeyleri ve mesleki becerileri tanınmadığı için niteliklerinin altında işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır (OECD, 2019). Bu durum, “beyin israfı” olarak adlandırılan yapısal bir sorunu beraberinde getirmektedir.

Ayrımcılık, yalnızca işe alım süreçlerinde değil; ücret düzeyi, terfi olanakları ve çalışma koşullarında da kendini göstermektedir. Göçmenler, özellikle düşük vasıflı sektörlerde, güvencesiz ve enformel istihdam biçimlerine yönlendirilmektedir. Standing’ın (2011) “prekarya” kavramsallaştırması, göçmen emeğinin bu kırılgan konumunu açıklamada önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır.

İşgücü piyasasındaki güvencesizlik, toplumsal uyumu iki yönlü biçimde zedelemektedir. Bir yandan göçmenlerin ekonomik ve sosyal güvenliğini aşındırmakta; diğer yandan yerli işgücüyle rekabet algısını güçlendirerek

toplumsal gerilimleri artırmaktadır (de Haas vd., 2020). Bu bağlamda uyum sorunu, kültürel farklılıklardan ziyade, emek piyasasının yapısal eşitsizlikleriyle yakından ilişkilidir.

6.3. Kültürel Çatışma, Önyargılar ve Toplumsal Gerilim

Kentsel yaşamda uyumu zorlaştıran bir diğer önemli unsur, kültürel çatışma ve önyargıların ürettiği toplumsal gerilimlerdir. Göçle birlikte artan kültürel çeşitlilik, uygun kurumsal ve toplumsal mekanizmalarla desteklenmediğinde, “biz-onlar” ayrımlarını keskinleştirebilmektedir. Bu durum, göçmenlerin kültürel pratiklerinin tehdit olarak algılanmasına ve dışlayıcı söylemlerin güçlenmesine yol açmaktadır (Vertovec, 2007).

Önyargılar ve stereotipler, göçmenleri homojen bir grup biçiminde sunarak bireysel farklılıkları görünmez kılar. Bu tür genellemeler, ayrımcılığı meşrulaştıran sembolik sınırlar üretir ve gündelik yaşamda dışlanmayı pekiştirir (Wimmer, 2013). Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, göçmenlerin işsizlik, suç veya sosyal sorunların “sorumlusu” olarak sunulması, toplumsal gerilimleri daha da artırmaktadır.

Kültürel çatışmaların şiddetlenmesi, uyumu yalnızca göçmenler açısından değil, kentte yaşayan tüm gruplar açısından kırılğan hâle getirir. Bu nedenle kültürel farklılıkların yönetimi, uyumun merkezî bir bileşeni olarak ele alınmalıdır. Ancak bu yönetim, asimilasyoncu baskılar yerine karşılıklı tanınma ve eşitlik temelinde kurgulanmadığında, yeni dışlanma biçimleri üretme riski taşır (Modood, 2013).

Analitik Alıntılar Kutusu 1: Göçmenlerin Gündelik Kent Deneyimleri (Algılar, Dışlanma ve Aidiyet)

Göçmenlerin kentsel uyum deneyimleri, yalnızca yapısal engellerle değil; gündelik etkileşimlerde karşılaşılan sembolik sınırlar, önyargılar ve görünmez dışlanma pratikleriyle de şekillenmektedir. Nitel saha çalışmalarına dayanan araştırmalar, bu deneyimlerin çoğu zaman resmi politika belgelerinde görünmez kaldığını ortaya koymaktadır.

Avrupa kentlerinde yürütülen nitel çalışmalar, göçmenlerin kamusal alanda sürekli olarak “geçici” ya da “yabancı” olarak konumlandırıldıklarını göstermektedir. Örneğin Wessendorf’un (2014) Londra’da yaşayan göçmenlerle yaptığı görüşmelerde bir katılımcı, bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir: *“Burada yaşıyorum, çalışıyorum ama hâlâ bu kentin parçasıymışım gibi hissedemiyorum; sanki her an gitmem bekleniyor.”* Bu ifade, uyumun yalnızca ekonomik katılımdan ibaret olmadığını; tanınma ve aidiyet boyutunun belirleyici olduğunu göstermektedir.

Türkiye bağlamında yapılan nitel araştırmalar da benzer bir örüntüye işaret etmektedir. Suriyeli göçmenlerle gerçekleştirilen saha çalışmalarında, özellikle gündelik etkileşimlerde maruz kalınan önyargı ve damgalamanın, uyum süreçlerini zayıflattığı vurgulanmaktadır (Erdoğan, 2017; Koyuncu, 2019; Ergün vd., 2021). Bir katılımcının aktardığı *“Sorun çıkarmasak bile insanlar bizi hep sorun olarak görüyor; bu da insanın kendini bu şehre ait hissetmesini zorlaştırıyor”* ifadesi, uyumun yalnızca hizmetlere erişimle değil, karşılıklı tanınma ve toplumsal kabul ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Küresel Güney kentlerinde yürütülen çalışmalar ise göçmen deneyimlerinin çoğu zaman kent yoksulluğunun genelleşmiş koşulları içinde şekillendiğini göstermektedir. Enformel yerleşimlerde yaşayan göçmenler, dışlanmayı etnik kimlikten ziyade yoksulluk, güvencesizlik ve görünmezlik üzerinden deneyimlemektedir (Bayat, 2013; Wacquant, 2008). Bu bağlamda bir araştırmada dile getirilen *“Burada herkes hayatta kalmaya çalışıyor; kimin nereden geldiği çoğu zaman ikinci planda kalıyor”* ifadesi, uyum sorunlarının bağlamsal niteliğini görünür kılmaktadır.

Bu nitel bulgular, kentsel uyumun yalnızca yapısal politika düzenlemeleriyle değil; gündelik etkileşimlerde üretilen anlamlar, algılar ve sembolik sınırlar üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Dolayısıyla uyum politikalarının, göçmenlerin öznel deneyimlerini ve algılarını dikkate almayan bir çerçevede kalması, toplumsal gerilimleri azaltmak yerine yeniden üretme riskini barındırmaktadır.

Göçmenlerin gündelik kent deneyimlerine ilişkin bu bulgular, toplumsal uyumun yalnızca kurumsal kapasite ve politika tasarımıyla açıklanamayacağını; aynı zamanda sembolik tanınma, aidiyet ve karşılıklı etkileşim süreçlerinin de belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, uyum sorunlarının yönetim ve politika boyutunda ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

6.4. Medya Söylemleri ve Kamuoyu Algısı

Kentsel yaşamda uyum sorunlarının şekillenmesinde medya söylemleri belirleyici bir rol oynamaktadır. Geleneksel medya ve dijital platformlar, göç ve göçmenlere ilişkin algıların oluşumunda güçlü bir etkiye sahiptir. Medyada göçmenlerin çoğunlukla suç, güvenlik veya ekonomik yük temalarıyla ilişkilendirilmesi, kamuoyunda olumsuz algıların pekişmesine yol açmaktadır (Esses vd., 2013).

Medya söylemleri, yalnızca mevcut önyargıları yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda bu önyargıların yeniden üretilmesine ve normalleştirilmesine katkıda bulunur. Popülist siyasal söylemlerle birleştiğinde, göçmen karşıtı anlatılar

kentlerde toplumsal kutuplaşmayı derinleştirebilmektedir (Wodak, 2015). Bu durum, uyum politikalarının toplumsal meşruiyetini de zayıflatmaktadır.

Öte yandan medya, uyumu destekleyici bir potansiyele de sahiptir. Göçmenlerin gündelik yaşam deneyimlerini görünür kılan, katkılarını vurgulayan ve çeşitliliği olağanlaştıran anlatılar, kamuoyu algısını dönüştürme kapasitesine sahiptir. Ancak bu potansiyelin hayata geçebilmesi, medya okuryazarlığı, etik yayıncılık ve ayrımcı söylemlerle mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesine bağlıdır (Berry vd., 2016).

Sonuç olarak medya söylemleri, kentsel uyum sorunlarının yalnızca bir yansıması değil, aynı zamanda bu sorunların aktif bir bileşenidir. Kamuoyu algısının olumsuz biçimde şekillenmesi, uyum politikalarının uygulanmasını zorlaştırmakta; toplumsal gerilimleri beslemektedir.

7. Yönetim, Politika ve Kurumsal Kapasite

Göç ve toplumsal uyum süreçlerinin başarısı, yalnızca bireylerin veya toplulukların uyum becerileriyle değil, bu süreçleri yöneten kurumsal yapıların kapasitesi ve politikaların tasarım niteliği ile yakından ilişkilidir. Göç; sınır yönetimi, barınma, eğitim, sağlık, istihdam, sosyal hizmetler ve güvenlik gibi çok sayıda politika alanını eşzamanlı olarak etkileyen, doğası gereği çok sektörlü ve çok düzeyli bir olgudur. Bu nedenle göç ve uyum, tekil bir kamu kurumu ya da hiyerarşik bir politika yaklaşımıyla yönetilemeyecek ölçüde karmaşık bir kamusal mesele niteliği taşımaktadır (Scholten & Penninx, 2016).

Bu bağlamda göç ve uyum politikalarının etkinliği; merkezi ve yerel yönetimler arasındaki yetki paylaşımının niteliğine, kurumlar arası eşgüdüm mekanizmalarının işlerliğine, sivil toplum ve yerel aktörlerin sürece dâhil edilme düzeyine ve katılımcı/çok-aktörlü yönetim modellerinin tasarım kalitesine bağlıdır. Bu bölümde, söz konusu unsurlar kuramsal ve uygulamalı boyutlarıyla ele alınmaktadır.

7.1. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetimlerin Rolü

Göç yönetimi alanında merkezi yönetimler, genellikle sınır kontrolü, vize ve ikamet rejimleri, uluslararası koruma prosedürleri, vatandaşlık ve çalışma izinleri gibi konularda belirleyici rol üstlenmektedir. Bu alanlar, devlet egemenliği ve ulusal güvenlik anlayışıyla doğrudan ilişkilidir. Buna karşılık uyumun gündelik pratikleri, büyük ölçüde kentlerde ve yerel düzeyde şekillenmektedir. Eğitim, sağlık, sosyal yardım, konut, ulaşım ve yerel işgücü piyasaları, uyumun fiilen yaşandığı alanlardır (Zincone & Caponio, 2006).

Bu durum, göç ve uyumun çok düzeyli yönetişim (multilevel governance) çerçevesinde ele alınmasını zorunlu kılar. Scholten ve Penninx'e (2016) göre göç ve uyum politikaları, ulusal düzeyde belirlenen normatif çerçeve ile yerel düzeydeki uygulama kapasitesi arasındaki etkileşim üzerinden şekillenir. Ancak bu etkileşim her zaman uyumlu değildir. Yerel yönetimler, artan göçmen nüfusun ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü kılınmalarına rağmen, çoğu zaman yeterli mali kaynak, personel ve hukuki yetkiyle donatılmamaktadır.

Literatürde bu durum, "yerel dönüş" (local turn) olarak adlandırılan bir eğilime işaret etmektedir. Yerel yönetimler, merkezi politikalara rağmen ya da onlardan bağımsız olarak, kendi koşullarına uygun uyum pratikleri geliştirebilmektedir (Scholten & Penninx, 2016). Bu durum yenilikçi çözümler üretme potansiyeli taşımakla birlikte, şehirler arasında hizmet kalitesi ve haklara erişim açısından ciddi farklılıklar yaratma riski de barındırmaktadır. Dolayısıyla merkezi ve yerel düzeyler arasındaki ilişkinin, hiyerarşik değil; tamamlayıcı ve eşgüdümlü bir biçimde kurgulanması gerekmektedir.

7.2. Göç ve Uyum Politikalarında Kurumsal Eşgüdüm

Göç ve uyum alanındaki en yaygın yönetim sorunlarından biri, kurumsal parçalanmadır. Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, istihdam ve barınma gibi alanların farklı kamu kurumlarının sorumluluğunda olması, göçmenlerin ihtiyaçlarının bütüncül biçimde ele alınmasını zorlaştırmaktadır. Kurumsal eşgüdümün zayıf olduğu durumlarda, hizmetlerin tekrarı, kaynak israfı ve erişim eşitsizlikleri ortaya çıkabilmektedir (Borkert & Penninx, 2011).

Kurumsal eşgüdüm, literatürde üç temel düzeyde ele alınmaktadır. Yatay eşgüdüm, aynı yönetsel düzeydeki kurumlar arasındaki koordinasyonu; dikey eşgüdüm, merkezi ve yerel düzeyler arasındaki politika uyumunu; sektörler arası eşgüdüm ise kamu, özel sektör ve sivil toplum aktörleri arasındaki işbirliğini ifade eder (Zincone, Penninx, & Borkert, 2011). Göç ve uyum gibi karmaşık politika alanlarında bu üç düzeyin birlikte işlemesi, politika başarısının ön koşulu olarak değerlendirilmektedir.

Eşgüdümün sağlanması, yalnızca idari düzenlemelerle sınırlı değildir; aynı zamanda politika kapasitesi ile yakından ilişkilidir. Howlett ve Ramesh'e (2016) göre politika kapasitesi; analitik kapasite (sorun tanımlama ve veri kullanımı), yönetsel kapasite (kurumlar arası koordinasyon) ve uygulama kapasitesi (sahada politika yürütme) bileşenlerinden oluşur. Göç ve uyum alanında yaşanan birçok başarısızlık, bu kapasite boyutlarından bir veya birkaçındaki eksiklikten kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle etkili eşgüdüm, ortak veri altyapıları, kurumlar arası protokoller, vaka yönetimi modelleri ve düzenli izleme-değerlendirme mekanizmalarıyla

desteklenmelidir. OECD (2018), yerel entegrasyon politikalarının başarısında bu tür araçların belirleyici olduğunu vurgulamaktadır.

7.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Aktörler

Göç ve uyum alanında sivil toplum kuruluşları (STK'lar), yalnızca kamusal hizmetleri tamamlayan aktörler değil; aynı zamanda politika üretim sürecine bilgi, deneyim ve toplumsal bağlar kazandıran temel paydaşlardır. STK'lar, danışmanlık, dil desteği, psikososyal hizmetler, hukuki yönlendirme ve toplumsal etkileşim programları yoluyla göçmenlerin kentsel yaşama katılımını desteklemektedir (Ager & Strang, 2008).

STK'ların katkısı üç ana işlevde toplanabilir. Birincisi, kamu hizmetlerinin kapsamadığı alanlarda esnek ve hızlı müdahale kapasitesi sunmalarıdır. İkincisi, göçmenlerle kamu kurumları arasında güven ve arayüz oluşturarak erişim engellerini azaltmalarıdır. Üçüncüsü ise yerel toplum ile göçmenler arasında sosyal bağlar kurarak toplumsal uyumu güçlendirmeleridir.

Bununla birlikte STK'ların rolü, çoğu zaman proje bazlı ve geçici finansman modellerine bağlı olduğu için kırılgandır. STK'ların yalnızca "hizmet sağlayıcı" olarak konumlandırılması, katılımcı yönetim potansiyelini sınırlandırmaktadır. Bu nedenle literatür, kamu-STK ilişkilerinin ortak tasarım, ortak uygulama ve ortak değerlendirme ilkeleri temelinde yeniden yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadır (OECD, 2018).

Yerel aktörler yalnızca STK'larla sınırlı değildir. Üniversiteler, meslek odaları, sendikalar, işveren örgütleri ve mahalle inisiyatifleri de göç ve uyum politikalarının toplumsal tabanını şekillendiren önemli aktörlerdir. Özellikle istihdam ve eğitim alanlarında bu aktörlerle kurulan iş birlikleri, uyumun ekonomik ve sosyal boyutlarını birlikte güçlendirme potansiyeline sahiptir.

7.4. Katılımcı Yönetişim ve Çok-Aktörlü Politika Modelleri

Göç ve uyum politikalarının karmaşıklığı, geleneksel hiyerarşik yönetim modellerinin sınırlılıklarını ortaya koymuştur. Bu bağlamda katılımcı yönetim ve çok-aktörlü politika modelleri, hem politika meşruiyetini hem de uygulama etkinliğini artıran yaklaşımlar olarak öne çıkmaktadır. Katılımcı yönetim, politika sürecinden etkilenen aktörlerin karar alma süreçlerine belirli ölçülerde dâhil edilmesini ifade eder.

İşbirlikçi yönetim literatürü, bu yaklaşımın kuramsal temelini oluşturmaktadır. Ansell ve Gash (2008), kamu kurumları ile kamu dışı aktörler arasında yürütülen ortak karar alma süreçlerinin, özellikle çatışmalı ve karmaşık politika alanlarında daha sürdürülebilir sonuçlar üretebildiğini savunmaktadır.

Bu modelde başarının koşulları arasında güven inşası, şeffaf süreç tasarımı, kapsayıcı temsil ve sürekli diyalog yer almaktadır.

Göç ve uyum alanında çok-aktörlü modellerin en önemli katkısı, politika öğrenmesi ve uyarlanabilirlik kapasitesini artırmalarıdır. Göç akımlarının ve yerel ihtiyaçların zaman içinde değişmesi, politikaların da esnek ve geri bildirimlere açık olmasını gerektirmektedir. Çok-aktörlü yönetim, sahadan elde edilen bilginin politika tasarımına yansıtılmasını kolaylaştırmakta ve uygulama hatalarının daha hızlı düzeltilmesine olanak tanımaktadır (Howlett, 2015).

Bununla birlikte katılımcı yönetim, otomatik olarak olumlu sonuçlar üretmez. Temsil sorunları, güç asimetrisi ve sembolik katılım riskleri, bu modellerin dikkatle tasarlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle katılımcı süreçlerin açık hedefler, hesap verebilirlik mekanizmaları ve düzenli değerlendirme araçlarıyla desteklenmesi gerekmektedir (Ansell & Gash, 2008).

Sonuç olarak göç ve uyum alanında yönetim ve kurumsal kapasite, yalnızca idari bir düzenleme meselesi değil; kentlerin toplumsal sözleşmesini ve kapsayıcılık düzeyini belirleyen temel bir politika alanıdır. Etkili bir uyum politikası, çok düzeyli yönetim, güçlü kurumsal eşgüdüm, sivil toplumla iş birliği ve katılımcı politika modellerinin birlikte işletilmesini gerektirir.

8. Çözüm Arayışları ve Politika Önerileri

Kentleşme, göç ve toplumsal uyum süreçlerinin yarattığı sorunlar, yalnızca betimleyici analizlerle ele alındığında eksik kalmaktadır. Bu nedenle akademik literatürde giderek artan biçimde, kanıta dayalı, çok düzeyli ve hak temelli politika yaklaşımlarına odaklanılmaktadır. Önceki bölümlerde ortaya konulduğu üzere, kentlerde göçmen yoğunlaşması, mekânsal ayrışma, hizmetlere erişimde eşitsizlik ve toplumsal gerilimler; tekil politika müdahaleleriyle çözülemeyecek kadar yapısal nitelikler taşımaktadır. Bu bağlamda çözüm arayışları, kapsayıcı kent politikaları, yerel düzeyde uyum programları, eğitim-istihdam-sosyal içerme stratejileri ve uzun vadeli sürdürülebilir kentleşme perspektifleri çerçevesinde ele alınmalıdır (OECD, 2018; UN-Habitat, 2022).

Bu bölüm, söz konusu alanlarda geliştirilebilecek politika önerilerini, uluslararası iyi uygulamalar ve kuramsal literatür ışığında tartışmayı amaçlamaktadır.

8.1. Kapsayıcı Kent Politikaları

Kapsayıcı kent politikaları, kentlerin tüm sakinleri için eşit haklar, fırsatlar ve hizmetlere erişim sağlamayı hedefleyen bütüncül bir yaklaşımı ifade

eder. Bu yaklaşım, göçmenleri “özel bir grup” olarak ele alan dar hedefli programların ötesine geçerek, kent politikalarının genel çerçevesini eşitlik ve adalet temelinde yeniden yapılandırmayı amaçlar. UN-Habitat (2022), kapsayıcı kentleri; mekânsal, sosyal ve ekonomik dışlanmayı azaltan; katılımı ve eşitliği güçlendiren yönetim yapılarıyla tanımlar.

Kapsayıcılığın ilk boyutu mekânsal adalettir. Konut politikaları, ulaşım sistemleri ve kamusal alan tasarımları, göçmenlerin ve dezavantajlı grupların kentten dışlanmasını önleyecek biçimde ele alınmalıdır. Sosyal konut programlarının güçlendirilmesi, ayrımcı kira uygulamalarıyla mücadele ve karma mahalleleri teşvik eden planlama araçları, mekânsal ayrışmayı azaltmada etkili araçlar olarak öne çıkmaktadır (Marcuse & Madden, 2016).

İkinci boyut hizmetlere eşit erişimdir. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerin hukuki statüye aşırı bağımlı olmaktan çıkarılması, özellikle kırılgan gruplar açısından uyumun temel koşullarından biridir. Literatür, kapsayıcı hizmet modellerinin yalnızca göçmenlerin refahını artırmadığını; aynı zamanda toplumsal gerilimleri azaltarak kentsel istikrarı güçlendirdiğini göstermektedir (Ager & Strang, 2008).

Son olarak kapsayıcı kent politikaları, hak temelli bir yerel yurttaşlık anlayışını gerektirir. Göçmenlerin kenti paylaşan “geçici misafirler” değil, kentsel yaşamın kalıcı aktörleri olarak tanınması; kapsayıcı politikaların normatif temelini oluşturmaktadır (Lefebvre, 1996; Harvey, 2012).

8.2. Yerel Düzeyde Uyum ve Entegrasyon Programları

Uyumun somut olarak üretildiği düzey, büyük ölçüde yerel yönetimlerdir. Bu nedenle yerel düzeyde geliştirilen uyum ve entegrasyon programları, göç politikalarının başarısında kritik bir rol oynamaktadır. OECD (2018), yerel yönetimlerin göçmenlerin ihtiyaçlarını daha iyi tanıdığını ve bu nedenle esnek, yer temelli çözümler üretebildiğini vurgulamaktadır.

Yerel uyum programlarının ilk bileşeni, çok boyutlu hizmet entegrasyonudur. Dil eğitimi, istihdam danışmanlığı, sosyal hizmet yönlendirmesi ve psikososyal destek gibi hizmetlerin tekil programlar yerine entegre paketler hâlinde sunulması, erişimi ve etkililiği artırmaktadır. Bu tür “tek durak” (one-stop shop) modelleri, göçmenlerin kurumsal karmaşa içinde kaybolmasını önlemektedir (Penninx & Garcés-Masareñas, 2016).

İkinci bileşen, yerel katılım ve diyalog mekanizmalarıdır. Mahalle meclisleri, danışma kurulları ve katılımcı bütçeleme gibi araçlar, göçmenlerin kentsel karar alma süreçlerine dâhil edilmesini sağlayarak aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Katılımın sembolik değil, karar süreçlerine etki edecek

biçimde tasarlanması, bu mekanizmaların meşruiyeti açısından önemlidir (Ansell & Gash, 2008).

Üçüncü olarak yerel düzeyde uyum programları, yerel toplumla karşılaşma alanları yaratmayı hedeflemelidir. Kültürel, sportif ve sosyal etkinlikler aracılığıyla kurulan gündelik etkileşimler, önyargıların azaltılmasında ve karşılıklı güvenin inşasında önemli bir rol oynamaktadır (Putnam, 2007).

Analitik Politika Kutusu 2: Farklı Bağlamlarda Yerel Uyum Politikaları: Avrupa, Türkiye ve Küresel Güney

Yerel düzeyde uyum politikaları, göçmenlerin kentsel yaşama katılımını şekillendiren en kritik müdahale alanlarından biridir. Ancak bu politikaların kapsamı, araçları ve öncelikleri; kentlerin kurumsal kapasitesi, yönetim anlayışı ve göç rejimleri doğrultusunda önemli farklılıklar göstermektedir.

Avrupa kentlerinde yerel uyum politikaları büyük ölçüde kurumsallaşmış ve çok-aktörlü bir yapıya sahiptir. Amsterdam, Berlin ve Barselona gibi kentlerde dil eğitimi, istihdam danışmanlığı, ayrımcılıkla mücadele ve yerel katılım mekanizmaları, belediyeler tarafından koordine edilen bütüncül programlar çerçevesinde yürütülmektedir. Bu bağlamda “tek durak hizmet merkezleri” (one-stop shops), göçmenlerin farklı kamu hizmetlerine erişimini kolaylaştıran temel araçlar olarak öne çıkmaktadır. Ancak Avrupa deneyimi, yüksek kurumsallaşma düzeyine rağmen, uyum politikalarının zaman zaman koşulluluk ve kültürel uyum baskısı içeren bir disiplin mekanizmasına dönüşebildiğini de göstermektedir.

Türkiye’de yerel uyum politikaları, merkezi yönetimin belirleyici rolü ve göçün “geçicilik” varsayımı altında şekillenmiştir. Belediyeler, özellikle büyükşehirlerde, göçmenlere yönelik sosyal destek, danışmanlık ve dil hizmetleri sunmakla birlikte, bu faaliyetler çoğu zaman proje bazlı, sürekliliği sınırlı ve dış fonlara bağımlı bir yapı sergilemektedir. Yerel düzeyde geliştirilen uyum pratikleri, güçlü bir yasal çerçeveye dayanmaktan ziyade, belediyelerin idari kapasitesi ve siyasal iradesine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu durum, kentler arasında uyum hizmetlerinin kapsamı ve niteliği açısından belirgin eşitsizlikler yaratmaktadır.

Küresel Güney kentlerinde ise yerel uyum politikaları çoğu zaman formel politika programlarından ziyade, sivil toplum, uluslararası kuruluşlar ve enformel ağlar aracılığıyla yürütülmektedir. Belediyelerin sınırlı mali ve idari kapasitesi, uyum politikalarının kurumsallaşmasını zorlaştırmakta; bu boşluk, STK’lar ve insani yardım aktörleri tarafından doldurulmaktadır. Bu bağlamda uyum, planlı ve uzun vadeli bir politika alanı olmaktan çok, kriz yönetimi ve insani müdahale ekseninde şekillenmektedir. Bu durum, kısa vadeli ihtiyaçların

karşılanmasını sağlasa da, kalıcı toplumsal uyumun inşasını sınırlayan bir yapı üretmektedir.

Bu karşılaştırmalı çerçeve, yerel uyum politikalarının başarısının, yalnızca iyi niyetli programlardan değil; kurumsal süreklilik, mali kapasite, çok-aktörlü yönetim ve hak temelli yaklaşımın birlikte işletilmesine bağlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla uyum politikaları, bağlama duyarlı olmakla birlikte, eşitlik ve kapsayıcılık ilkeleri temelinde yeniden düşünülmelidir.

Bu farklı yerel politika örüntüleri, uyumun yalnızca hizmet sunumuna indirgenemeyeceğini; kurumsal kapasite, yönetim modeli ve siyasal çerçevenin, uyumun niteliğini doğrudan belirlediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle uyum politikalarının sürdürülebilirliği, eğitim, istihdam ve sosyal içerme stratejileriyle bütünleşik biçimde ele alınmalıdır.

8.3. Eğitim, İstihdam ve Sosyal İçerme Stratejileri

Toplumsal uyumun sürdürülebilirliği, büyük ölçüde eğitim, istihdam ve sosyal içerme alanlarında geliştirilen politikalara bağlıdır. Bu alanlar, bireylerin hem ekonomik bağımsızlık kazandığı hem de toplumsal ilişkilere dâhil olduğu temel yaşam alanlarını oluşturmaktadır.

Eğitim politikalarında kapsayıcılık, erken çocukluk döneminden itibaren başlamalıdır. Dil desteği programları, öğretmenlerin çok-kültürlü sınıf ortamlarına yönelik pedagojik becerilerinin güçlendirilmesi ve ailelerle kurulan işbirliği, eğitimde eşitsizliklerin azaltılmasında kritik öneme sahiptir (Crul vd., 2017). Yükseköğretimde ve yetişkin eğitiminde diplomaların tanınması ve yaşam boyu öğrenme programları, göçmenlerin beşeri sermayesinin etkin kullanımını desteklemektedir.

İstihdam alanında temel hedef, göçmenlerin yalnızca işgücü piyasasına girişi değil, nitelikli ve güvenceli istihdama erişimidir. Mesleki eğitim, staj ve işbaşı öğrenme programları, işverenlerle kurulan ortaklıklar yoluyla desteklenmelidir. OECD (2019), ayrımcılıkla mücadele ve aktif işgücü politikalarının birlikte uygulanmasının, istihdamda kalıcı uyum sağladığını göstermektedir.

Sosyal içerme stratejileri ise yoksullukla mücadele, sosyal koruma ve toplumsal katılım boyutlarını kapsar. Sosyal yardımların “bağımlılık” yarattığı yönündeki söylemlerin aksine, literatür bu desteklerin doğru tasarlandığında istihdama geçişi kolaylaştırdığını ve toplumsal uyumu güçlendirdiğini ortaya koymaktadır (Standing, 2011). Bu nedenle sosyal içerme, geçici bir yardım alanı değil; yapısal eşitsizliklerle mücadele aracı olarak ele alınmalıdır.

8.4. Uzun Vadeli Sürdürülebilir Kentleşme Yaklaşımları

Göç ve uyum politikalarının kalıcı başarısı, uzun vadeli sürdürülebilir kentleşme perspektifiyle ilişkilidir. Kısa vadeli, proje temelli ve kriz odaklı müdahaleler, göçün yapısal niteliği karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle kentleşme politikalarının, demografik çeşitlilik ve nüfus hareketliliğini “olağan” bir durum olarak kabul eden bir çerçevede yeniden düşünülmesi gerekmektedir (UN-Habitat, 2022).

Sürdürülebilir kentleşme, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları birlikte ele alır. Konut, ulaşım ve altyapı yatırımlarının uzun vadeli nüfus projeksiyonlarına dayandırılması; iklim değişikliği ve afet risklerini gözetten planlama yaklaşımlarının benimsenmesi, göçle ilişkili kırılganlıkları azaltmaktadır. Aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik, göçmenlerin yoğunlaştığı kırılgan mahallelerde yaşam kalitesini artıran önemli bir faktördür.

Kurumsal açıdan sürdürülebilirlik, politika öğrenmesi ve uyarlanabilirlik kapasitesini gerektirir. Veri temelli izleme-değerlendirme sistemleri, politikaların etkisini ölçmeyi ve gerekli düzeltmeleri yapmayı mümkün kılar (Howlett & Ramesh, 2016). Çok-aktörlü yönetim modelleri ise bu öğrenme süreçlerini besleyerek, kentlerin değişen koşullara daha dirençli hâle gelmesine katkı sunar.

Sonuç olarak çözüm arayışları, göç ve uyumu “geçici bir kriz” değil, çağdaş kentleşmenin kalıcı bir boyutu olarak ele alan bütüncül politikalara dayanmalıdır. Kapsayıcı kent politikaları, yerel düzeyde güçlü uyum programları, eğitim–istihdam–sosyal içerme stratejileri ve sürdürülebilir kentleşme yaklaşımları birlikte ele alındığında, göçün kentler için bir gerilim kaynağı olmaktan ziyade toplumsal ve ekonomik dinamizm üreten bir unsur hâline gelmesi mümkün olabilecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu bölüm, kentleşme, göç ve toplumsal uyum arasındaki karşılıklı etkileşimi kuramsal bir bütünlük içinde tartışarak, çağdaş kentlerin yalnızca nüfusun yoğunlaştığı mekânlar değil; aynı zamanda eşitsizliklerin üretildiği, karşılaşmaların yaşandığı ve birlikte yaşama normlarının müzakere edildiği karmaşık toplumsal alanlar olduğunu ortaya koymuştur. Kentleşmenin tarihsel dönüşümü, sanayi kentinden küresel kente uzanan çizgide, mekânın ekonomik işlevlerinin yanı sıra siyasal ve toplumsal anlamlarını da derinleştirmiştir. Göç ise bu dönüşümün hem nedeni hem sonucu olarak kentlerin demografik yapısını, emek piyasalarını, konut düzeneklerini ve kamusal hizmet sistemlerini yeniden şekillendirmiştir. Toplumsal uyum tartışması da bu nedenle, yalnızca kültürel farklılıkların yönetimi değil; aynı zamanda haklara erişim, mekânsal adalet,

kurumsal kapasite ve demokratik yönetim gibi yapısal boyutları içeren çok katmanlı bir analiz alanı olarak ele alınmalıdır.

Çalışmanın başlıca kuramsal katkısı, kentleşme–göç–uyum ilişkisinin “tek yönlü” değil, karşılıklı belirlenim temelli bir çerçevede düşünülmesi gerektiğini göstermesidir. Kentleşme, göçü çekimleyen bir dinamik üretirken; göç de kentleşmenin mekânsal örgütlenişini ve toplumsal dokusunu dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, özellikle konut piyasası, mekânsal ayrışma ve emek piyasasının segmentasyonu üzerinden somutlaşmaktadır. Böylece uyum, salt “göçmenlerin uyum sağlaması” şeklinde bireysel bir kapasite meselesi olmaktan çıkarak, kentteki fırsat yapılarının ve kurumların kapsayıcılığıyla ilişkili bir yapısal eşitsizlik sorunu olarak görünür hâle gelmektedir (Ager & Strang, 2008; de Haas vd., 2020).

İkinci kuramsal katkı, uyumun kavramsal olarak entegrasyon ve asimilasyon tartışmalarının ötesine taşınmasıdır. Asimilasyoncu yaklaşımlar, farklılıkları görünmezleştiren normatif bir “benzeşme” beklentisini içerirken; entegrasyon kavramı kimi bağlamlarda tek yönlü sorumluluk yükleyen bir politika dili olarak kullanılabilir. Bu çalışma, uyumun ancak karşılıklı tanınma, eşit hizmet erişimi ve ayrımcılıkla mücadele temelinde sürdürülebilir olacağını vurgulayarak, uyumun toplumsal sözleşmeye ilişkin bir boyut taşıdığını ortaya koymuştur (Modood, 2013; Scholten & Penninx, 2016).

Üçüncü olarak, bölüm; mekânsal ayrışma, kent yoksulluğu ve enformel istihdam gibi olguların, uyumun “sonuçları” olmanın yanı sıra uyumu belirleyen mekânsal ve ekonomik mekanizmalar olduğunu göstermiştir. Göçmen yoğunlaşmasının gettolaşmaya evrilmesi, yalnızca kültürel kapanma ile açıklanamaz; çoğu zaman konut piyasası dinamikleri, kurumsal ihmal ve damgalanma süreçleri bu evrimi hızlandırmaktadır (Wacquant, 2008; Musterd vd., 2017). Bu açıdan çalışmanın kuramsal çerçevesi, uyumu kültürel farklılıkların “yarattığı” bir problem gibi ele almak yerine, uyumun önündeki engelleri kentsel eşitsizliklerin yeniden üretim süreçleri içinde tartışmaktadır.

Bu çalışmada kentleşme, göç ve toplumsal uyum arasındaki ilişki, ağırlıklı olarak kuramsal ve kavramsal bir çerçeve üzerinden ele alınmıştır. Ancak söz konusu ilişki, hızla değişen demografik, mekânsal ve siyasal dinamikler nedeniyle, farklı düzeylerde ve yöntemsel yaklaşımlarla yeniden incelenmeye açık bir araştırma alanı olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda gelecek araştırmalar için öne çıkan bazı temel yönelimler aşağıda sistematik biçimde sunulmaktadır.

İlk olarak, kent ölçeğinde karşılaştırmalı ampirik çalışmaların artırılması önemli bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Farklı kentlerde göçmenlerin

konut, istihdam ve kamusal hizmetlere erişim deneyimlerini karşılaştıran nicel ve nitel çalışmalar, mekânsal ayrışmanın bağlamsal farklılıklarını daha görünür kılabılır. Özellikle Avrupa kentleri, Türkiye kentleri ve Küresel Güney metropoller arasında yapılacak karşılaştırmalar, uyum sorunlarının hangi koşullarda derinleştiğini ya da hafıflediğini ortaya koyma potansiyeline sahiptir.

İkinci olarak, göçmenlerin öznel deneyimlerine ve gündelik pratiklerine odaklanan mikro-düzey araştırmalar, uyum literatürünün önemli bir boşluğunu doldurabilir. Gündelik etkileşimler, aidiyet algısı, sembolik dışlanma ve tanınma süreçleri gibi konular, derinlemesine görüşmeler, etnografik çalışmalar ve katılımcı gözlem teknikleriyle daha ayrıntılı biçimde incelenebilir. Bu tür çalışmalar, uyumun yalnızca kurumsal ve yapısal boyutlarını değil, aynı zamanda duygusal ve algısal boyutlarını da görünür kılacaktır.

Üçüncü olarak, yerel yönetim ve kurumsal kapasite konusuna odaklanan politika analizleri, gelecekteki araştırmalar için önemli bir yönelim alanı sunmaktadır. Yerel yönetimlerin uyum politikalarını nasıl tasarladığı, hangi araçları kullandığı ve merkezi yönetimle nasıl bir ilişki kurduğu, hem politika başarısını hem de kentsel eşitsizliklerin seyrini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, çok düzeyli yönetim modellerini ve kurumlar arası eşgüdüm mekanizmalarını inceleyen karşılaştırmalı politika çalışmaları, literatüre önemli katkılar sağlayabilir.

Dördüncü olarak, emek piyasası, konut rejimleri ve sosyal politika alanları arasındaki etkileşimi merkeze alan disiplinlerarası araştırmaların geliştirilmesi gerekmektedir. Göçmenlerin güvencesiz istihdam biçimlerine yönelmesi ile mekânsal ayrışma arasındaki bağlar, yalnızca sosyolojik değil, aynı zamanda iktisadi ve siyasal analizleri de içeren bütüncül yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu tür çalışmalar, uyum sorunlarının neden yalnızca kültürel politikalarla çözülemeyeceğini daha açık biçimde ortaya koyabilir.

Son olarak, iklim değişikliği ve çevresel krizlerin göç ve kentleşme üzerindeki etkileri, gelecekteki araştırmalar için giderek daha merkezi bir alan hâline gelmektedir. İklim kaynaklı göç hareketlerinin kentlerde yaratacağı yeni uyum dinamikleri, mevcut literatürde henüz sınırlı ölçüde ele alınmaktadır. Bu nedenle çevresel kırılganlıklar, kent yoksulluğu ve göç arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar, hem akademik hem de politika yapım süreçleri açısından kritik öneme sahiptir.

Bu araştırma gündemi, kentleşme, göç ve toplumsal uyum alanında yapılacak gelecekteki çalışmaların, daha çok düzeyli, karşılaştırmalı ve disiplinlerarası bir çerçevede ele alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Böyle bir yönelim hem kurumsal tartışmaların derinleşmesine hem de daha kapsayıcı ve sürdürülebilir kent politikalarının geliştirilmesine katkı sunacaktır.

Kaynakça

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Alba, R., & Nee, V. (2003). *Remaking the American mainstream: Assimilation and contemporary immigration*. Harvard University Press.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5–34. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Berry, M., Garcia-Blanco, I., & Moore, K. (2016). *Press coverage of the refugee and migrant crisis in the EU: A content analysis of five European countries*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.unhcr.org/media/press-coverage-refugee-and-migrant-crisis-eu-content-analysis-five-european-countries>
- Betts, A., & Collier, P. (2018). *Refuge: Transforming a broken refugee system*. Oxford University Press.
- Borkert, M., & Penninx, R. (2011). Policymaking in the field of migration and integration in Europe. In G. Zincone, R. Penninx, & M. Borkert (Eds.), *Migration policymaking in Europe* (pp. 7–17). Amsterdam University Press.
- Bourdieu, P. (1999). *The weight of the world: Social suffering in contemporary society*. Polity Press.
- Brenner, N., & Theodore, N. (2002). Cities and the geographies of “actually existing neoliberalism.” *Antipode*, 34(3), 349–379. <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00246>
- Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell. DOI:10.1002/9781444319514
- Crul, M. R. J., Schneider, J., & Lelie, F. (2012). *The European Second Generation Compared. Does the Integration Context Matter?* (IMISCOE Research). Amsterdam University Press. <http://www.oapen.org/search?identifier=426534>
- de Haas, H. (2018). Migration and Development: A Theoretical Perspective1. *International Migration Review*, 44(1), 227–264. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00804.x>
- de Haas, H., Castles, S. & Miller, M. J. (2020). *The age of migration* (6th ed.). Guilford Press.
- Engels, F. (2009). *The condition of the working class in England* (Orijinal Baskı 1845). Oxford University Press.

- Ergün, G., Akman, Ç. & Akpınar, M. (2025). Migration Management in Turkey Structures Supporting Social Cohesion. *Pakistan Journal of Life and Social Sciences*, 23(2), 316-330. <https://doi.org/10.57239/PJLSS-2025-23.2.00169>
- Ergün, G., Keser, D. & Candan, H. (2021). Suriyeli Mülteci Kadınlar: Konya’da Bir Araştırma. *Göç, Göç Yönetimi ve Türkiye* içinde. (Editörler: Hakan Candan & Bülent Darıcı), pp.77-108. Lambert Academic Publishing.
- Esses, V. M., Medianu, S., & Lawson, A. S. (2013). Uncertainty, threat, and the role of the media in promoting the dehumanization of immigrants and refugees. *Journal of Social Issues*, 69(3), 518–536. <https://doi.org/10.1111/josi.12027>
- Eurostat. (2023). *Housing in Europe – 2023 edition*. European Commission. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/housing-2023>
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199283262.001.0001>
- Harvey, D. (2012). *Rebel cities: From the right to the city to the urban revolution*. Verso.
- Hobsbawm, E. (1999). *Industry and empire: From 1750 to the Present Day*. Penguin.
- Howlett, M. (2015). Policy analytical capacity. *Policy and Society*, 34(3–4), 173–182. <https://doi.org/10.1016/j.polsoc.2015.09.002>
- Howlett, M., & Ramesh, M. (2016). Achilles’ heels of governance. *Regulation & Governance*, 10(4), 301–313. <https://doi.org/10.1111/rego.12091>
- IPCC. (2022). *Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability*. Cambridge University Press. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/>
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford University Press.
- Lefebvre, H. (1996). *Writings on cities*. Blackwell.
- Marcuse, P., & Madden, D. (2016). *In defense of housing: The politics of crisis*. Verso.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1998). *Worlds in motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. Oxford University Press.
- Modood, T. (2013). *Multiculturalism: A civic idea* (2nd ed.). Polity Press.
- Mumford, L. (1961). *The city in history: Its origins, its transformations, and its prospects*. Harcourt Brace.
- Musterd, S., Marcińczak, S., van Ham, M., & Tammaru, T. (2017). Socioeconomic segregation in European capital cities. Increasing separation between poor and rich. *Urban Geography*, 38(7), 1062–1083. <https://doi.org/10.1080/02723638.2016.1228371>
- OECD (2018), *Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees*, OECD Regional Development Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264085350-en>

- OECD. (2019). *International migration outlook 2019*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/2019/10/international-migration-outlook-2019_db218c95.html
- Penninx, R., & Garcés-Masareñas, B. (2016). The concept of integration as an analytical tool and as a policy concept. In B. Garcés-Masareñas & R. Penninx (Eds.), *Integration processes and policies in Europe: Contexts, levels and actors* (pp. 11–29). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-21674-4_2
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1–24. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.1>
- Portes, A., & Rumbaut, R. G. (2006). *Immigrant America: A portrait* (3rd ed.). University of California Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Touchstone Books/ Simon & Schuster. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137–174. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x>
- Rechel, B., Mladovsky, P., Ingleby, D., Mackenbach, J. P., & McKee, M. (2013). Migration and health in an increasingly diverse Europe. *The Lancet*, 381(9873), 1235–1245. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)62086-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)62086-8)
- Sassen, S. (2001). *The global city: New York, London, Tokyo* (2nd ed.). Princeton University Press.
- Scholten, P., & Penninx, R. (2016). The multilevel governance of migration and integration. In B. Garcés-Masareñas, & R. Penninx (Eds.), *Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors* (pp. 91–108). (IMISCOE research series). Springer Open. https://doi.org/10.1007/978-3-319-21674-4_6
- Smith, N. (2002). New globalism, new urbanism: Gentrification as global urban strategy. *Antipode*, 34(3), 427–450. <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00249>
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. Bloomsbury Academic.
- UN-Habitat. (2022). *World cities report 2022: Envisaging the future of cities*. United Nations. <https://unhabitat.org/world-cities-report-2022-envisaging-the-future-of-cities>
- UNHCR. (2024). *Global trends: Forced displacement in 2023*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.onlinelibrary.ihl.org/wp-content/uploads/2025/02/2023-UNHCR-Global-Trends-report-%E2%80%93forced-displacement-2023.pdf>
- Usta, S. & Ergün, G. (2020). Göç ve Mülteci Olgusu: Kavramsal Çerçeve, *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies (IDEA)*, 6(24), 1063–1074. DOI : 10.26728/ideas.370

- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1024–1054. <https://doi.org/10.1080/01419870701599465>
- Wacquant, L. (2008). *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Polity Press.
- Wimmer, A. (2013). *Ethnic boundary making: Institutions, power, networks*. Oxford Studies in Culture and Politics, Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199927371.001.0001>
- Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781446270073>
- Zincone, G. & Caponio, T. (2006). 10. The Multilevel Governance of Migration. In R. Penninx, M. Berger & K. Kraal (Ed.), *The Dynamics of Migration and Settlement in Europe: A State of the Art* (pp. 269-304). Amsterdam: Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.1515/9789048504176-010>
- Zincone, G., Penninx, R., & Borkert, M. (Eds.). (2011). *Migration policymaking in Europe: The Dynamics of Actors and Contexts in Past and Present*. Amsterdam University Press. <https://www.imiscoe.org/docman-books/263-zincone-penninx-borkert-2011/file>

